Національна бібліотека України для дітей
Українська асоціація працівників бібліотек для дітей
Щоквартальний науково-практичний журнал

БІБЛІОТЕКА У ФОРМАТІ D

3/2023

Національна бібліотека України для дітей

СЛОВО ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА 3

ПРОФЕСІЙНЕ СПІЛКУВАННЯ

Валентина Черноус
Бібліотеки у демократичному суспільстві 6

Антоніна Малєй
Битва за історію: інформаційна війна, яку Московія веде в іноземних дитячих книжках 9

Тетяна Дудчак
«Буковина – колиска моя»: віртуальна виставка як ефективний інструмент популяризації літератури та письменників рідного краю 14

ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Дар'я Грек
Місія: бібліотекар, або Як дистанційно допомогти батькам виховати читача 18

Лариса Казакова, Тетяна Тянутова
Найменші читачі Чернігівської обласної бібліотеки для дітей у зоні затишку і комфорту: зберігаємо ментальне здоров'я дитини 21

Ольга Ніжніченко
Актуальність англомовної студії у період війни 24

Прохіра Рудая
Читання з собаками 27

Людмила Семенко
Краєзнавча світлиця «Пізнай наш край разом із бібліотекою» 30

Юлія Чернієнко
Зустрічі з письменниками у форматі воєнного часу 32

Тетяна Єргієва
Дитяча бібліотека – місце цікавого дозвілля 36

ПАМ'ЯТНІ ДАТИ

Тетяна Первак
На перехресті ліній життєвих 40

Юлія Осадча
«За двома зайцями»: тричі названі, тричі народжені 44
Казки для дітей і дорослих 46

КНИЖКОВІ НОВИНКИ

Юлія Ярова
Обійми для «залізних» людей 49

Наталія Загоруйко, Валентина Красножон
Книжкові новинки Національної бібліотеки України для дітей 51

Щоквартальний науково-практичний журнал.
Заснований у 2015 р.

Головний редактор
ГОРДІЄНКО Алла Іванівна, *генеральний директор Національної бібліотеки України для дітей, президент Української асоціації працівників бібліотек для дітей, президент Національної секції Міжнародної ради з дитячої та юнацької книги (UA IBBY), кандидат культурології, заслужений працівник культури України.*

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

БАРДАШЕВСЬКА Анна Іванівна — директор КЗ «Херсонська обласна бібліотека для дітей ім. Дніпрової Чайки» Херсонської обласної ради, заслужений працівник культури України.

ВАСЬКІВ Микола Степанович — український літературознавець, педагог, доктор філологічних наук, професор.

ГЛУЩЕНКО Світлана Аркадіївна — директор Департаменту моніторингу соціальних прав Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, кандидат юридичних наук.

ДОБКО Тетяна Василівна — український науковець у галузі бібліографознавства, бібліотекознавства, книгознавства, завідувач відділу науково-бібліографічної інформації Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського, доктор наук із соціальних комунікацій, старший науковий співробітник, член Національної спілки письменників України.

МАРЧЕНКО Наталія Петрівна — провідний бібліограф науково-бібліографічного відділу Національної бібліотеки України для дітей, старший науковий співробітник Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського, книгознавець, кандидат історичних наук.

МОРОЗЕНКО Марія Миколаївна — українська письменниця, голова КО Національної спілки письменників України, лауреат Премії Кабінету Міністрів України імені Лесі Українки.

ПОЛІКАРПОВА Людмила Петрівна — заступник генерального директора з науково-методичної роботи Національної бібліотеки України для дітей, заслужений працівник культури України.

СКОРИК Адріана Ярославівна — доктор мистецтвознавства, професор, член Національної спілки журналістів, автор наукових праць і монографії з питань медіакомунікацій.

ЧЕРНОУС Валентина Юхимівна — директор Хмельницької обласної бібліотеки для дітей ім. Т.Г. Шевченка, заслужений працівник культури України.

Літературний редактор
КАДЬКАЛЕНКО Олена Анатоліївна.

Дизайн та верстка ЯРЧАК Наталія Володимирівна.

Посилання на видання обов'язкові.
Редакція залишає за собою право літературного редагування і скорочення статей.
Матеріали друкуються українською мовою.
Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Алла ГОРДІЄНКО

генеральний директор
Національної бібліотеки України
для дітей,
президент Української асоціації
працівників бібліотек для дітей,
президент Національної секції
Міжнародної ради з дитячої
та юнацької книги (UA IBBY),
кандидат культурології,
заслужений працівник культури
України

ЄДНАЄМОСЯ ЗАРАДИ МАЙБУТНЬОГО

У час великих випробувань і викликів для нашої країни та кожного українця особисто пересвідчуємося у силі єднання задля єдиної мети. Зараз, як ніколи, ми маємо бути згуртованими та допомагати один одному вистояти і перемогти. Бібліотеки України для дітей активно працюють, вони надихають, допомагають і вселяють віру та надію у переможне мирне майбутнє.

Об'єднавши зусилля, ми провели масштабні всеукраїнські заходи, щоразу залучаючи усе більше дітей. З метою розвитку інтелектуального потенціалу дітей України, підвищення ролі книги, заохочення дітей та підлітків до систематичного читання, популяризації та підтримки дитячого читання, стимулювання юних до змістовного дозвілля під час літніх шкільних канікул з 5 червня по 1 вересня проводився VI Всеукраїнський конкурс «Лідер читання – 2023». Він проходив у рамках реалізації Стратегії розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 року «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України», спрямованих на консолідацію суспільства; дотримання європейських цінностей, інтеграцію у європейське співтовариство та рівний доступ до інформації, знань і культурного надбання. Тема 2023 року – відзначення ювілеїв українських письменників: Марка Вовчка, Ольги Кобилянської, Бориса Грінченка відповідно до Постанови Верховної Ради України «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2022-2023 роках» від 17 грудня 2021 року № 1982-IX.

У рамках конкурсу було реалізовано 15 авторських обласних програм літнього читання. До проведення приєдналися 20 обласних бібліотек для дітей та НБУ для дітей. Не проводився він у Вінницькій, Донецькій, та Київській областях. Усього долучилися 21893 дитини. У порівнянні з минулим 2022 роком кількість учасників збільшилася майже втричі.

Найбільшу кількість читачів до участі в Конкурсі залучили:

- КЗК «Дніпропетровська обласна бібліотека для дітей» з авторською програмою літнього читання і розваг «Дуже хоче тепле літо, щоб книжки читали діти» – 10637 уч.;
- Івано-Франківська обласна бібліотека для дітей – 3452 уч.;
- КЗ «Херсонська обласна бібліотека для дітей ім. Дніпрової Чайки» Херсонської ОР – 1579 уч.;
- КЗ Львівської обласної ради «Львівська обласна бібліотека для дітей» з програмою «Лідер читання Львівщини» – 1356 уч.;
- Хмельницька обласна бібліотека для дітей ім. Т.Г. Шевченка з обласною програмою літніх читань «Читацькі перегони» — 1298 уч.

Зауважу, що за даними моніторингу «Як війна змінила мене. Підсумки року» соціологічної групи «Рейтинг» серед пріоритетів проведення дозвілля українцями читання посіло третє місце.

За результатами ще однієї важливої події – ІІ Всеукраїнського конкурсу з правового просвітництва «Конституція для всіх: і великих, і малих» – в Українському національному інформаційному агентстві «Укрінформ» відбулася пресконференція, під час якої оприлюднили результати й оголосили переможців. Організаторами події були ГО «Асоціація розвитку суддівського самоврядування України» та Національна бібліотека України для дітей. У рамках конкурсу було передбачено створення колективного відеоролика-презентації, на якому колектив дітей (у т. ч. і класи) молодшого та середнього шкільного віку від 6 до 12 років декламує статті з книжки «Конституція для всіх: і великих, і малих». Відкриваючи пресконференцію, автор книги та ініціатор конкурсу Володимир Кравчук наголосив: «Конституція – головна книга українського громадянина. У дитячому віці формуються свідомі громадяни, які невдовзі відбудовуватимуть нашу країну і формуватимуть правову культуру вільної нації. Відрадно, що конкурс масштабується: все більше дітей, родин, благодійників, бібліотечних та освітянських спільнот долучаються до участі». На конкурс представили 377 відеороликів, надісланих з усіх регіонів України. Роботи надійшли від спеціалізованих бібліотек для дітей, обласних бібліотек для юнацтва, бібліотек-філій публічних бібліотек, закладів освіти (у т.ч. дошкільних), а також від дитячих театральних студій центрів культури і дозвілля. Найбільше спеціалізованих бібліотек для дітей взяли участь у Кіровоградській обл. – 11 та у Хмельницькій – 8. Найбільше бібліотек-філій публічних бібліотек територіальних громад взяли участь в Одеській обл. – 33, Хмельницькій – 30, Чернівецькій – 18, Полтавській – 18, Харківській – 21. Не брали участі бібліотеки-філії Донецької, Запорізької, Івано-Франківської, Черкаської обл. та бібліотеки м. Києва. Найактивнішими виявилися наступні: Хмельницька обл. – 53 відео, Полтавська – 41, Одеська – 38, Кіровоградська – 33, Харківська – 30. Конкурс об'єднав майже 3000 дітей-учасників.

Міжнародна діяльність нашого закладу має широке визнання в галузі культури. Національна бібліотека України для дітей у рамках міжнародної співпраці з IBBY отримала грант на реалізацію проєкту «Бібліотека – всесвіт дитячої безпеки», який має на меті сприяти культурі читання, розширити можливості бібліотечного простору для читання, отримання інформації й розвитку навичок, проведення бібліотерапевтичних заходів. Фонд IBBY Children in Crisis Fund надає підтримку дітям, життя яких було порушено через війну, громадянські заворушення чи стихійні лиха. Основними видами діяльності, які підтримує Фонд, є терапевтичне використання книг і оповідання історій у формі бібліотерапії, а також створення колекцій вибраних книг, які відповідають ситуації. У межах проєкту буде придбано понад 1000 нових українських книжок для дітей різного віку на оновлення фонду бібліотеки сучасною українською літературою, а також фондів дитячих бібліотек України, які постраждали від російської агресії.

Секція книг для дітей та юнацтва Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій (IFLA) вже втретє уклала каталог «Світ крізь книги-картинки: улюблені вітчизняні книги бібліотекарів». Програма стартувала у 2011 році, її створено з метою поширення переліку найкращих книг певної країни, укладеного бібліотекарями. Цьогорічний каталог налічує 530 книг 37 мовами із 57 країн світу. Національна бібліотека України для дітей через Українську секцію IBBY представлятиме у цьому списку найкращі українські видання для дітей. Деякі з них вже відзначено престижними нагородами та преміями на світовому рівні, інші виро-

стили не одне покоління українців, навчили їх шануватися і плекати доброту та допитливість. А ще читання наразі втішає дітей, які через війну залишилися без домівок, і підтримує їхню віру у справедливість. У відборі книг брали участь користувачі та фахівці Національної бібліотеки України для дітей, а також бібліотекарі та читачі книгозбірень для дітей з усієї країни.

Завершився ще один важливий проєкт Національної бібліотеки України для дітей «Вишиванка для Залужного». У його реалізації нас підтримали Міністерство культури та інформаційної політики України, Міністерство оборони України, Генеральний штаб ЗСУ. Розробив оригінальні орнаменти для вишиванки та надав матеріали (льон, нитки, голки, схеми, листівки) партнер нашої бібліотеки – бренд українського одягу «Етнодім». Суть задуму полягала у тому, що відвідувачі вишиють унікальну рукотворну вишиванку для Головнокомандувача ЗСУ. Розробляючи оригінальні орнаменти для вишиванки, враховано усі побажання дітей-читачів, і на вишиванці символічно знайшли своє місце калина і дуб, книга і тризуб, фігури дітей під захистом воїнів ЗСУ, хрест і пшениця… Дизайн сорочки розробила Анна Фесенко (художниця декоративно-прикладного мистецтва, дизайнер бренду). До вишивання долучилися діти, батьки, бабусі, міжнародні гості, дипломати, військові, волонтери, письменники, бібліотекарі з усієї України. Серед вишивальників: син письменниці Ширлі Х'юз, відомий британський журналіст Ед Вуллямі; французька волонтерка і громадська діячка Рейчел Ісолда; Надзвичайний і Повноважний посол Естонії в Україні Каймо Кууск; радник Посольства Литви в Україні Юргіта Янкунєнє; Надзвичайний і Повноважний посол України в Естонії Максим Кононенко; французький художник-кераміст із Люксембургу Паскаль Вестландт; французький фотограф Алан Комбеморель; відомий кіноактор, волонтер Олексій Суровцев; кореспондентка ТСН Наталя Нагорна; відома дитяча письменниця Зірка Мензатюк та інші визначні особистості. Ми передали вишиванку Головнокомандувачу Валерію Залужному, який із вдячністю отримав оберіг і щиро поспілкувався з дітьми. Радісну усмішку викликала у пана Валерія світлина-колаж «Майбутній головнокомандувач», на якій сфотографовані читачі у цій знаковій вишиваній сорочці. У відповідь генерал подарував бібліотеці прапор України із дарчим надписом «Мир нам був потрібен раніше. Зараз нам потрібна ПЕРЕМОГА!». Ці слова стали надпотужним мотивом для усіх і надали ще більшої духовної сили та впевненості у нашому майбутньому.

Тож, ми продовжуємо творити та працювати задля Перемоги кожен на своєму фронті, наближаючи той світлий день, на який чекає вся Україна!

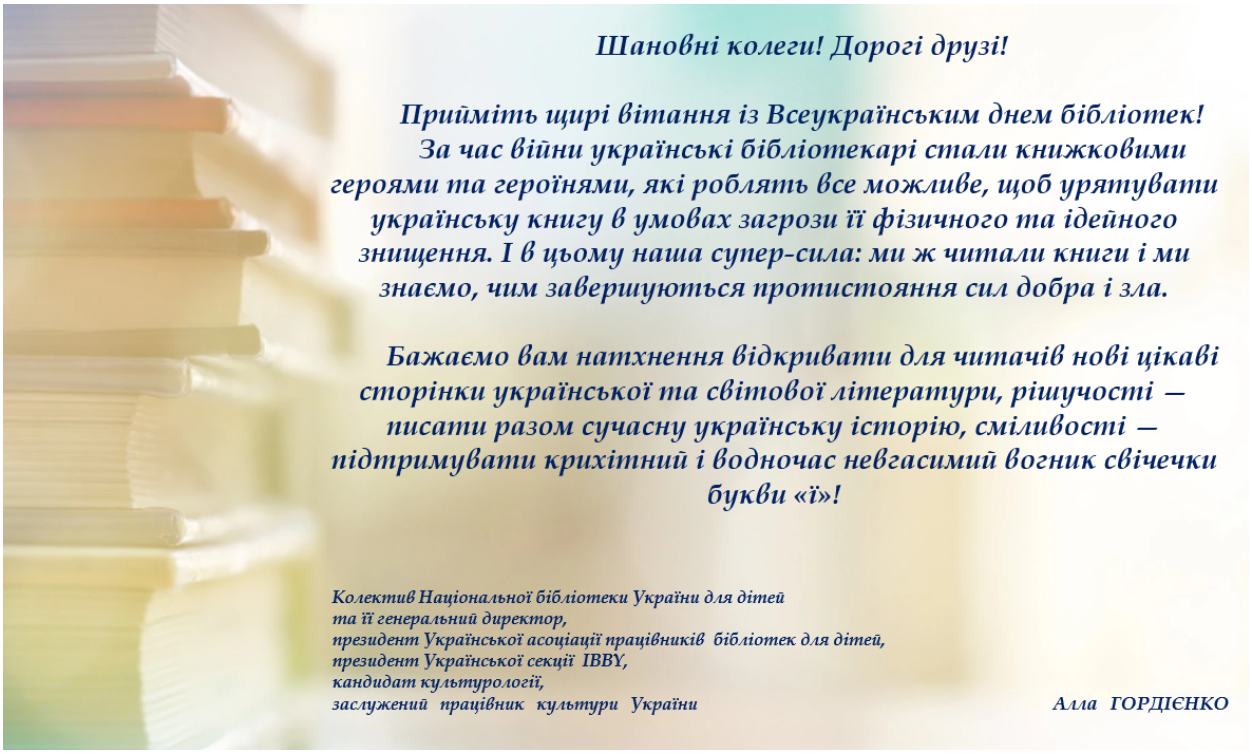

Валентина ЧЕРНОУС

директор Хмельницької обласної бібліотеки для дітей імені Т.Г.Шевченка

БІБЛІОТЕКИ У ДЕМОКРАТИЧНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

7-9 червня 2023 р. відбувся литовсько-український форум «Роль бібліотек у зміцненні демократичного суспільства». У форумі взяли участь українські бібліотекарі, які представляли Українську бібліотечну асоціацію, публічні бібліотеки і бібліотеки закладів освіти.

У складі делегації були і представники обласних бібліотек для дітей: Юлія Василенко, директор КЗК «Донецька обласна бібліотеки для дітей»; Надія Новіцька, директор Тернопільської обласної бібліотеки для дітей; Валентина Черноус, директор Хмельницької обласної бібліотеки для дітей ім. Т.Г. Шевченка та фахівці КЗ Львівської обласної ради «Львівська обласна бібліотека для дітей» Ольга Конасова — директор; Лариса Лугова — заступник директора, віцепрезидент УБА та Олена Кремньова — фахівець відділу реклами та проєктної діяльності.

Метою форуму був обмін досвідом у роботі бібліотек, налагодження нових партнерських зв'язків та розвиток міжнародної культурної співпраці.

У рамках форуму познайомились з роботою Національної бібліотеки Литви імені Мартінаса Мажвідаса та стратегією функціонування бібліотек, про які розповів Реналдас Гудаускас – директор Національної бібліотеки Литви, звернувши увагу на те, що бібліотечна справа є складовою економічного розвитку країни. Мережа бібліотек Литви складає 1200 закладів, і всі вони мають значну державну підтримку. Для прикладу — тільки на реконструкцію Національної бібліотеки у 2010 р. було витрачено 26 млн. євро.

Окремі спеціалізовані бібліотеки для дітей у Литві відсутні, але при кожній публічній бібліотеці є окремі Департаменти для дітей. Тобто, великі дитячі простори з сучасним дизайном, великою кількістю яскравих книг, зручних меблів. Є окремі студії, де навчають наймолодших, своєрідна «бібліоняня». Надзвичайно вражаючі простори для мам з немовлятами, які ще не вміють самостійно ходити. Є спеціально відведені майданчики, де мами можуть залишити своїх ді-

тей. Все це свідчить про доступність литовських бібліотек, а також про створення комфортних умов перебування.

Бібліотеки Литви мають великі спроможності, а саме: сучасне технологічне обладнання; різноманітну комп'ютерну техніку та мультимедійні пристрої для проведення активностей; велику кількість нових сучасних книг.

Особливо усім сподобалась «інтерактивна підлога», термінали для самообслуговування, також «Книгомат», за допомогою якого можна віддалено замовити і отримати книгу у будь-який час доби, а також, використовуючи код своєї комірки, можна і повернути книгу до бібліотеки. Приємно вразили обладнані подвір'я бібліотек, де можна пограти у шахи та інші спортивні ігри, а у палатках — провести цілий день з родиною. Є міні кав'ярні та інші зручності. Цікаві «музичні відділення» та студії звукозапису, де є змога грати на різних інструментах та створювати фонограми, величезні простори «Хенд-мейд».

Протягом трьох днів ми побували у чотирьох містах Литви: Вільнюсі, Каунасі, Клайпеді і Кретінге, відвідали Національну та публічні бібліотеки. Обговорили питання інформаційної грамотності, розвитку критичного мислення, виявлення та розпізнавання інформаційних фейків. Говорили про бібліотерапію та її сучасне використання.

Поділились досвідом і українські бібліотеки. Ольга Конасова поділилась досвідом роботи з читачами-дітьми з навчання їх інформаційної грамотності, популяризації книги і читання через соціальні мережі, зупинилась на роботі проєкту Code Club. Лариса Лугова розповіла, як працюють бібліотеки з 24 лютого 2024 року, про зруйновані та частково відновлені бібліотеки, дерусифікацію бібліотечних фондів, а також про інформаційну безпеку та протидію ворожій пропаганді. З особливим теплом сприйняли виступ Юлії Василенко, яка розповіла про те, як рашисти знищили обласну бібліотеку в місті Маріуполі і те як зараз бібліотека налагоджує свою роботу онлайн у так званому форматі «бібліотека у валізі». А головне, що було живе спілкування з бібліотекарями щодо державної підтримки бібліотек, різноманітних проєктів, будівництво нового приміщення публічної бібліотеки у м. Каунас. В останній день нашого перебування у публічній бібліотеці м. Клайпеди, відбулась дискусія «Разом до перемоги», до якої долучилися біженці з України, що сьогодні мешкають у Клайпеді, а також представники дитячих та юнацької бібліотек. Говорили про спільне і відмінне у роботі литовських і українських бібліотек, про перспективи і можливість спільних проєктів, про враження від перебування у Литві. А враження найкращі! Бібліотеки захоплюють своєю сучасністю, модернізацією, оснащенням за останнім словом техніки, відкритістю та безбар'єрністю. Та більше за бібліотеки сподобалось відношення до нас, колег — гостей з України. Усі дні ми відчували велику підтримку і зацікавленість як від бібліотекарів так і від читачів. Ми відчували себе, як вдома. А Україні зараз необхідна підтримка і військова, і моральна. У містах ми бачили багато українських прапорів та символіки!

Делегація українських фахівців подарувала кожній з бібілотек, що були відвідані, українські книги і сувеніри, налагодила дружні контакти, подякувала за підтримку України на державному рівні.

Антоніна МАЛЄЙ

БИТВА ЗА ІСТОРІЮ:

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА, ЯКУ МОСКОВІЯ ВЕДЕ В ІНОЗЕМНИХ ДИТЯЧИХ КНИЖКАХ

«Наприкінці минулого століття всі у Франції та Європі добре вміли відрізняти Русь од Московії», – написав у 1869 році Теодор-Казимир Делямар, власник і редактор впливового французького часопису La Patrie.
«Історія не повинна забувати, що до Петра I той нарід, який ми нині називаємо рутенами, звався руським, або русинами, і його земля звалася Руссю, або Рутенією, а той нарід, який ми нині звемо руським, звався московинами, а їх земля – Московією», – йдеться в його часописі.

БУЛА МОСКОВІЯ, СТАЛА РУСЬ

Ще в позаминулому столітті світ знав, що таке Московія. Зараз, завдяки потужній російській пропаганді й грандіозним фінансовим вливанням, ситуація кардинально змінилася, а історія Русі перетворилася на карикатуру. Тільки зрозумійте: Росія створила грандіозний фейк і змусила весь світ у нього повірити!

З книжки What's where on Earth. History atlas (fully revised and updated new edition). Видавництво Dorling Kindersley, 2023 рік. Символічно, що в «повністю переглянутому й доповненому новому виданні», як зазначено на обкладинці цього історичного атласу, з'явилася «Київська Росія».

Я живу в Лондоні й уже звикла, що за кордоном зазвичай не знають, що таке Україна, а уявлення про Росію натомість міфологізовано. Днями я взяла участь у дискусії з французом, від якої взагалі волосся стало дибки. Іноземці здебільшого справді вважають, що сучасна Росія – пряма спадкоємиця середньовічної Русі з центром у Києві. Бо ж назва звучить так само!

Виявляється, вони зовсім не розрізняють ці дві держави й більшість ніколи не чула, що Петро I, московський цар і садист з великими амбіціями та сентиментами до Європи, у жовтні 1721 року зробив хитрий ребрендинг своєї держави: перейменував на Всеросійську імперію «Московское государство», яке раніше було Московським царством, а до цього – Московським князівством.

Timelines of everyone («Хронологія всіх») видавництво Dorling Kindersley, 2020 рік. Петра I згадано у прив'язці до Русского царства, якого ніколи не було. Звісно, то була Московська держава, як і зазначено в тогочасних московських документах, московських газетах і на московських грошах.

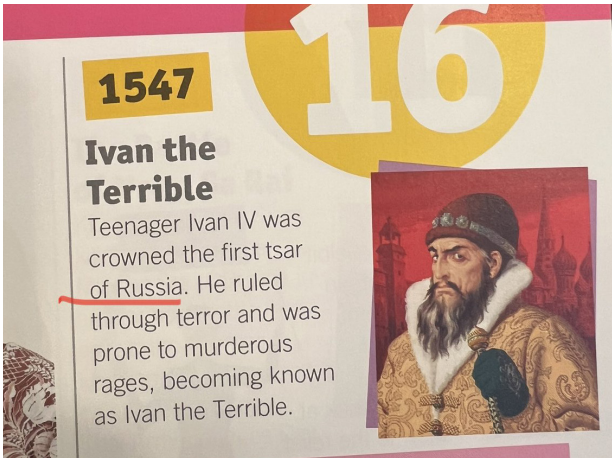

On this day. A history of the world in 366 days («Цього дня. Історія світу за 366 днів»), видавництво Dorling Kindersley, 2021 рік. Та сама історія, що й з Петром І. Іван IV був московським царем.

Але якщо так важливо згадувати його титулатуру, то чому тут само не написати, що він став першим царем Росії й Болгарії? Чому скромно залишати лише згадку про Русь, якою він не володів узагалі, але був не проти загребти під себе? Тоді землі колишньої Русі з Києвом перебували під владою Великого князівства Литовського, а після Люблінської унії перейшли до корони Польської.

Карта з книжки Usborne Encyclopedia of World History, а насправді – типовий приклад середньовічної карти з дитячих книжок, де замість Русі є Росія й узагалі все намішано в певний псевдоісторичний вінегрет, коли разом існують країни з різних часових періодів.

Timelines of everything («Хронологія всього») видавництва Dorling Kindersley, 2023 рік. Тут знову не Русь, а Росія і, звісно, уточнено, що це територія сучасної Росії.

Загалом в усьому багатющому розмаїтті колекції британських історичних книжок для дітей є різні ракурси й формати. Щоб було і весело, і пізнавально – своєрідний барвистий галоп історією: персоналіями й містами, або просто подорожі часом. У таких книжках можна зустріти кілька разів підряд російські міста, як-от Москву та Санкт-Петербург, але чомусь там не буде нашого прекрасного древнього Києва. Зате в них трапляються мапи Росії, які охоплюють і території сучасної України, як ось у книжці «Clare Hibbert Around the world in 80 maps», яку видала Британська бібліотека. Навіть не замислюючись про важливість й чутливість цієї теми зараз, іноземні автори наполегливо втягують Україну в імперський російський наратив.

В уявленні середньостатистичного європейця складається приблизно така картинка: була собі колись якась загадкова Русь (яку англійською часто називають не Rus', а Russia) десь у Києві, а потім раз – якоїсь миті вся Русь разом із людьми та культурним надбанням начебто переїхала в Москву й там оселилася.

Як на наших територіях з'явились українці, і хто ми взагалі такі – для них це таємниця. Підозрюючи, що ключ до такої спотвореної історії треба шукати в дитячих книжках і шкільних підручниках, я вирушила на прогулянку лондонськими книгарнями й бібліотеками.

За тиждень я переглянула гори, просто «еверести» дитячих книжок. Майже усі вони – нові дорогі енциклопедії та видання, присвячені історії; розкішні інфографіки, яскраві ілюстрації та фотографії. Багато книжок 2022-2023 років випуску, зовсім новенькі, яскраві та привабливі, але їхній контент іноді шокує.

За кілька годин досліджень мені паморочилося в голові, а лють і гнів охоплювали дедалі більше: ці книжки були наче дзеркалом, у якому відбито російську пропаганду, що від часу Російської імперії малює вигадану «історичну» лінію від Русі до Росії та видає легенди за факти. Усе, що цьому суперечить, що має відношення до славетної української історії чи пов'язане із Україною, видалено взагалі.

То що ж ми можемо дізнатися з цих книжок? Що Росія (Russia) існувала якщо не завжди, то десь одразу після динозаврів. На картах поруч із стародавніми Константинополем і Персією так і написано – Росія, тобто Russia.

СЛОВ'ЯНИ І МОСКОВИТИ

Що ж до слов'ян, то вони, виявляється, виникли на території сучасної Росії. Немає жодних згадок про те, що батьківщиною слов'ян сучасні історики, археологи та антропологи вважають місцевість між річками Вісла та Дніпро (про це можна прочитати у книзі професора Гарвардського університету Сергія Плохія «Брама Європи», у книзі «Рождение Руси» професора Бориса Рибакова, який все життя присвятив дослідженню цього питання), тобто, це територія України, Білорусі та Польщі. Також немає відомостей і про те, що до приходу слов'ян на територію Росії її населяли фіно-угорські

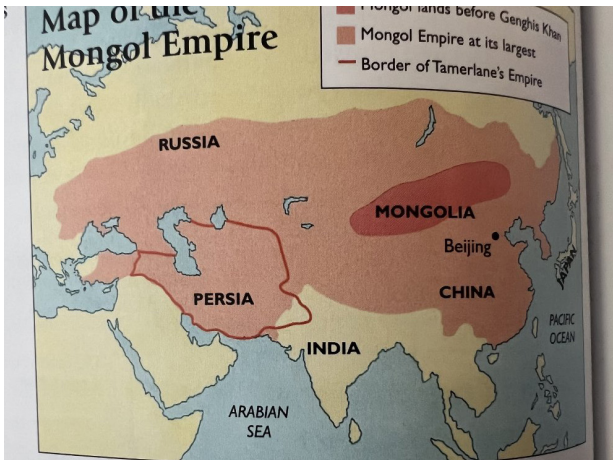

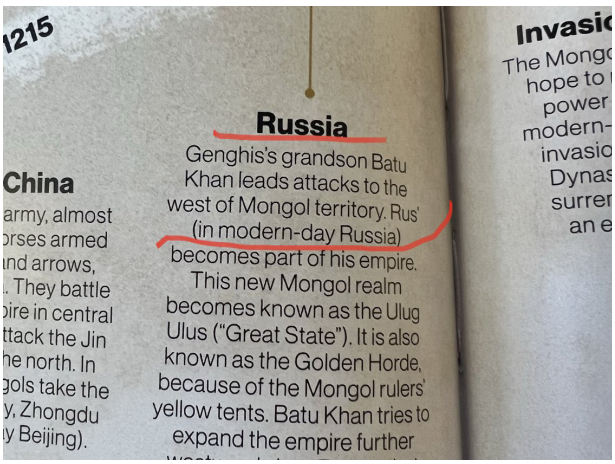

народи. Але завдяки дитячим книжкам закарбовується хибне враження, що саме сучасна Росія – батьківщина та осередок слов'янства.

ЯК НОВГОРОДУ ПРИПИСАЛИ «ЗАЙВЕ» СТОЛІТТЯ

Що ж до хронології, то за усіма правилами російської пропаганди з'являється Новгород у IX столітті. Про те, що це легендарна, вигадана Нестором і не підтверджена науковцями, дата з літопису – не згадується. За науковими даними Новгород з'явився майже в середині X століття, коли в Києві вже правив князь Ігор – і це теж ніхто не згадує (археологічні розкопки Новгорода під керівництвом професора й доктора історичних наук Валентина Яніна культурного шару раніше 930-940 років не виявили).

Тут же в «Хронології» від Usborne Новгород величається давньою столицею Росії (очевидно, знову мається на увазі Русь). Коли і де Новгород згадується як «стольний град», окрім як у московській пропаганді? Навіть у літописних легендах Нестора про те, що відбувалося за кілька сторіч до його народження, Новгород, якого археологічно ще не існувало, але Нестор Літописець, звісно, про це не знав, ніде не називається столицею.

РЮРИК, ОЛЕГ І KIEVAN RUSSIA

Поговоримо про Рюрика. Нагадаю, що він – літописний князь IX століття, начебто батько князя Ігоря, начебто засновник династії Рюриковичів. Цікаво, що у «Слові про закон і благодать», богословському трактаті XI століття київського митрополита Іларіона взагалі про Рюрика не згадано. У цьому документі митрополит всіляко вихваляє київських князів – Ярослава Мудрого, Володимира та його батька Святослава й діда Ігоря «старого». І ніде більше його не згадано, в жодному документі. Це вигаданий персонаж, з чим насправді погоджуються навіть російські історики, як-от Ігор Данилевський. Хай собі буде така казочка, але ж варто зазначати, що це не історичний факт.

Але відповідно до цих книжок легендарний Рюрик з таким самим напівлегендарним Олегом спочатку облаштувалися в Новгороді, якого, нагадаю, археологічно ще не було, або у Старій Ладозі, звичайному скандинавському поселенні, зупинці на річковому шляху вікінгів у пошуку наживи. Олег – також герой «Повісті временних літ», якого не можна перевірити в паралельних джерелах. Стара Ладога так ніколи й не стала містом, але для путінської пропаганди дуже важливо створити псевдоісторичний міф навколо Ладоги, щоб затьмарити важливість Києва як «центру ухвалення рішень» держави Русь. І ось з цих уявних «перших столиць» начебто й прийшли на дніпровські кручі легендарні персонажі засновувати не просто Росію, а Київську Росію! Kievan Russia! Цей новий конструкт – просто розкішний приклад сучасної московитської пропаганди.

Knowledge Encyclopedia. The past you've never seen before («Енциклопедія знань. Минуле, яким ви його ніколи не бачили»). Видавництво Dorling Kindersley, 2019 рік. Тут Русь – це рання Росія, а території Русі, виявляється, – це те, що нині ми знаємо як Росію. Здається, десь таке «минуле» ми вже точно бачили. Також тут є розділ про козаків, у якому взагалі не згадано про Україну й українську козацьку державу, а українське відоме прислів'я «Терпи, козаче, отаманом будеш» подано як російське.

Дуже цікаво, на яких джерелах автори базують свої тексти, і хто їм допомагає створювати такі карикатури? Адже має бути якийсь творчий колектив, відповідальний за таку подачу. Я написала у видавництва листи з цими питаннями (більшість історичних дитячих книжок припадає на видавництва Penguin і Usborne), але єдине, що почула у відповідь: «Ми проведемо розслідування».

Переглянувши усі полиці книгарень і бібліотек, я виявила єдину книжку, де було написано Kievan Rus' на карті, – це була історія норвезького короля Гаральда, чоловіка нашої князівни Єлизавети Ярославни, опублікована Британською бібліотекою. Отож британські ди-

тячі книжки стверджують, що саме в «Рашу» припливли вікінги. І далі усе, що робили великі київські князі, марковано як те, що зробила Росія: Russia знищила хозарів у X столітті, Russia прийняла християнство.

Timelines of World History («Хронологія світової історії»), видавництво Usborne, 2016 рік

Timelines of World History («Хронологія світової історії»), видавництво Usborne, 2016 рік. Тут узагалі не церемоняться з термінологією. Діяння Великих князів Київських подано як те, що робила Росія. Водночас коронування Данила Романовича як короля Русі в 1235 році я не побачила. І взагалі в книжці не згадано про цю історичну особистість, яку професор історії Гарвардського університету Сергій Плохій назвав «новою зіркою руської політики» після падіння Києва у XIII столітті.

«ВСІЯ РУСЬ» І «РУССКОЕ ЦАРСТВО», ЯКИХ НЕ БУЛО

Після зруйнування Києва Золотою Ордою немає жодних згадок про королівство Русь на заході сучасної України та князя Данила Романовича, якого 1253 року коронували з рук Папи Римського.

Ні, там одразу історія галопом мчить до московських царів «всія Раші», таких як Іван III. Бо він, а згодом і його онук Іван IV дописали собі в титулі «Всія Русі». І хоча в їхніх титулах також згадано, що вони – царі болгарські, чомусь ніхто не називає Болгарію «Рашою».

Так само не згадано, що титул «Король Русі» й «Великий князь Руський» мали королі Великого князівства Литовського, а згодом Речі Посполитої. Але ж титул – це не лише про реальність, а й про претензію на землі, якими ти не володієш. Для ілюстрації, що таке титулатури, можна згадати, що в титулі президента Уганди Іді Амін заявлено, що він володар усіх риб і тварин на землі. Солідно? Так. Реально? Ну хіба у фантазіях.

Коли в книжках ідеться про Петра I, то ніде в тексті не звучить ані Московія, ані Московська держава, як називали тоді його володіння, що можна легко перевірити в численних московських документах, на московських рублях і тогочасних світових мапах. Зате звучить російська кабінетна вигадка — Русское царство, якого ніколи не було.

Романтичну добу козацтва не висвітлено в цих книжках майже ніяк. Коли зрідка десь трапляються згадки про козаків, то нема жодної прив'язки до України, жодних фактів про українську козацьку державу, Запорізьку Січ чи Гетьманщину.

Explanatorium History («Роз'яснювальник з історії»), Dorling Kindersley. Хотілося б, аби хтось пояснив роз'яснювальникам, що Петро I у 1682 році став царем Московської держави, а не Росії. І цю свою Московію він перейменував у Всеросійську імперію лише через 39 років.

Звісно, отримавши знання у таких викладах, іноземці й гадки не мають, що Русь – це невід'ємна частина історії України, і події відбувалися безпосередньо на наших територіях із центром у Києві. Що історія сучасної Росії зародилася у міжріччі Оки та Волги, і це – історія Московії, претензій московських царів та їхніх загарбницьких воєн. Росія може писати собі свою альтернативну історію й узагалі викидати Київ зі шкільних підручників (що вона й робить). Інше питання – чому російським пропагандистським наративам відкрито такий широкий доступ за кордоном? Адже ця жахлива ситуація з путінською пропагандою в дитячих книжках стосується не лише Британії, а й усього світу: поки я писала статтю, друзі прислали мені фотографії з бібліотек, де у французьких книжках Україна взагалі перебуває у складі «російського регіону». Проблема в тому, що саме такі короткі «енциклопедичні» виклади запам'ятовуються і стають з дитинства базою наших уявлень про світ.

Мене дуже турбує це питання. Чому у сучасному західному світі, який надзвичайно уважний до постколоніальних травм, Україну ігнорують? Нас або проти нашої волі презентують у контексті «русского міра» й частини Росії, або просто викидають з тексту, утворюючи якийсь історичний вінегрет. І це тоді, коли для дорослих уже з'явилися чудові книжки та лекції про українську історію. Тімоті Снайдер, Сергій Плохій та Енн Епплбаум серед інших уже запалили свічку просвіти у цій московській темряві.

Важливу роль у справі боротьби з російською пропагандою має відігравати Посольство України у Великій Британії. Я переконана, що сьогодні, коли Росія вкотре розв'язала криваву війну з наміром знищити Україну та остаточно привласнити наше історичне й культурне надбання, настав час для цивілізованого світу нарешті провести генеральне прибирання у запилюжених шафах, переглянути старі імперські казки,

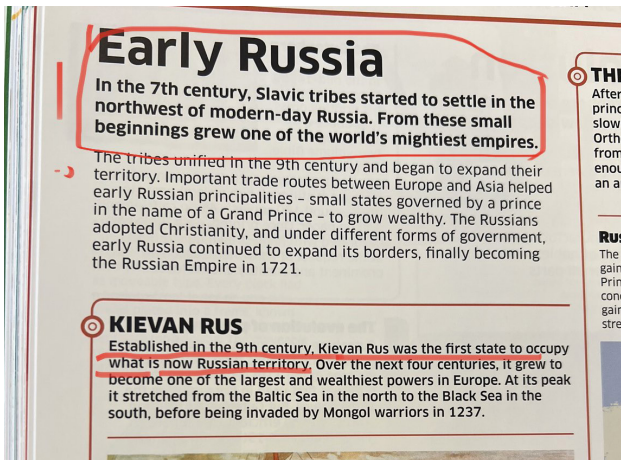

Early Russia

In the 7th century, Slavic tribes started to settle in the northwest of modern-day Russia. From these small beginnings grew one of the world's mightiest empires.

The tribes unified in the 9th century and began to expand their territory. Important trade routes between Europe and Asia helped early Russian principalities – small states governed by a prince in the name of a Grand Prince – to grow wealthy. The Russians adopted Christianity, and under different forms of government, early Russia continued to expand its borders, finally becoming the Russian Empire in 1721.

KIEVAN RUS

Established in the 9th century, Kievan Rus was the first state to occupy what is now Russian territory. Over the next four centuries, it grew to become one of the largest and wealthiest powers in Europe. At its peak it stretched from the Baltic Sea in the north to the Black Sea in the south, before being invaded by Mongol warriors in 1237.

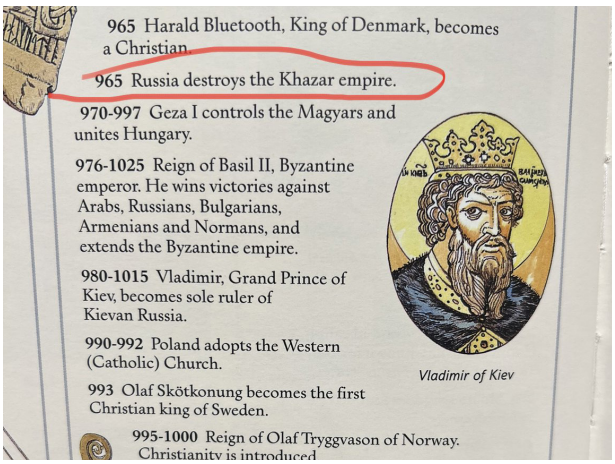

965 Harald Bluetooth, King of Denmark, becomes a Christian.

965 Russia destroys the Khazar empire.

970-997 Geza I controls the Magyars and unites Hungary.

976-1025 Reign of Basil II, Byzantine emperor. He wins victories against Arabs, Russians, Bulgarians, Armenians and Normans, and extends the Byzantine empire.

980-1015 Vladimir, Grand Prince of Kiev, becomes sole ruler of Kievan Russia.

990-992 Poland adopts the Western (Catholic) Church.

993 Olaf Skötkonung becomes the first Christian king of Sweden.

995-1000 Reign of Olaf Tryggvason of Norway. Christianity is introduced

Vladimir of Kiev

відокремити реальність від російської казки та викинути у смітник промосковські наративи.

ЩО КАЖУТЬ ІСТОРИКИ

«РУСЬ — ЦЕ НАШЕ ПУПОВИННЯ»

Олександр Алфьоров, кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту історії України НАН України:

– Справді, це величезна проблема. Європейські історики оперують термінами, які прийшли до них із Совєцького союзу і з часів Російської імперії. Ці терміни є переважно російськомовні, тому ми часто бачимо не просто підміни понять, як Rus' і Russia, а термінологічну війну, яку Росія веде дуже активно. За часів Союзу теми Русі та Візантії досліджувати можна було тільки в метрополіях (тобто, це були Москва та Ленінград з Ермітажем). Українцям, по суті, не дозволяли працювати з цією темою. Русь – це ж безпосередньо наше пуповиння, це початки наших державотворчих процесів. Навіть уже в час незалежності українські історики в темі Русі часто залишалися носіями російського історичного міфу. Самі ж московити, описуючи історію своєї держави, дійсно забирають у нас, українців, національну пам'ять.

Британські діти не вчать історію Британії, починаючи з Риму, хоча на території сучасної Британії існували римські колонії, але всі розуміють, що це була просто домінація Римської імперії в певний час. Українці не починають свою історію з Афін і грецької культури, яку згодом було перенесено на українське Причорномор'я. І ми, й англійці починаємо дослідження нашої культури з власних історичних періодів. І тільки Росія починає вчити свою історію з «Афін» і «Риму» – тобто з Києва. Московські землі, де пізніше утворилося Московське царство, були периферією нашої української середньовічної держави Русь, яка пізніше опинилася під владою Золотої Орди, а на наших землях утворилося Королівство Русь, Regnum Ruthenorum, про яке мовчать росіяни, бо це – еволюційно вища категорія князівства.

Один із численних прикладів історичних маніпуляцій – спроба довести, що Русь мала свою столицю у Новгороді у 860-870-х роках із неіснуючим Рюриком. Але науково доведено, що Новгород було засновано лише в 930-940 роках. Уся історія з Руссю і махінацією з підміною понять – це історія про вкрадену ідентичність.

«РОСІЯНИ ПОРУШУЮТЬ ПРИНЦИП НАПИСАННЯ ІСТОРІЇ»

Дрібниця Віталій Олександрович, історик, викладач історії в коледжі, автор шкільних підручників з історії:

– Лише з появою в Гарвардському і Альбертському університетах кафедри україністики її посіли українці за походженням (як Омелян Пріцак, Сергій Плохій, Сергій Ікельчик). Увесь світ дивиться на історію Східної Європи лише очима російських істориків. З цим треба боротися, але це мусить бути державне зацікавлення і фінансування.

Те, що в іноземних підручниках на Русь пишуть Росія, – це російські наративи і фінансові вливання. Літописна Русь розташована на території сучасної України, саме тому в Україні від XIX століття, з легкої руки Грушевського, прижився термін «Русь-Україна». Бо це не Росія. Російська історична міфологія базується на абсурді.

Щодо титулу «князь всєя Русі» Івана III, то це не відбивало об'єктивну реальність, бо для Європи руські землі – це землі сучасної України й Білорусі. Але оскільки наприкінці XV століття Московія вела війну за Смоленщину, то для Івана III це була важлива претензія на землі, які належали до складу Литовського князівства. Він мріяв ці землі захопити й вимагав у послів такого звертання.

Оригінал: https://texty.org.ua/articles/110110/bytva-za-istoriju-informatsijna-vijna-jaku-moskovija-vede-v-inozemnykh-dytjachykh-knyzhkakh/

Тетяна ДУДЧАК

завідувач відділу
науково-методичної та
інформаційно-бібліографічної
роботи
КУ «Чернівецька обласна
бібліотека для дітей»

«БУКОВИНА – КОЛИСКА МОЯ»:

ВІРТУАЛЬНА ВИСТАВКА ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ПИСЬМЕННИКІВ РІДНОГО КРАЮ

Сьогодні особливої популярності набув віртуальний простір бібліотек, де в електронному середовищі бібліотечні фахівці створюють різні спільноти, групи за інтересами, вебресурси для обговорення цікавих тем, обміну досвідом роботи, популяризації літератури рідного краю, реклами бібліотечних послуг серед користувачів тощо.

Чернівецька обласна бібліотека для дітей як сучасний культурний, освітній, інформаційний, дозвіллєвий центр активно використовує для інформування користувачів та популяризації літератури і читання свої вебресурси та соціальні мережі – сайт, блог, Телеграм-канал, Інстаграм, сторінку на Фейсбуці.

На сайті широко представлено інформаційно-бібліографічну роботу. Матеріали адресовані користувачам бібліотеки, організаторам дитячого читання, батькам. Оформлюються електронні виставки, тематичні підбірки книг, складаються інформаційні списки і бюлетені. У рубриках «Бібліотечному фахівцю», «На допомогу освіті», «Пізнаємо Буковину», «Презентації» представлені віртуальні виставки, покажчики, видання бібліотеки тощо.

Сьогодні більшість населення, у тому числі діти та підлітки, активно проводить свій вільний час у мережі «Інтернет», тому однією з важливих онлайнових (дистанційних) форм роботи з користувачами, яка дає змогу рекламувати книги та читання, стали віртуальні виставки.

Використання у бібліотечній практиці віртуальних (електронних, онлайнових) виставок допомагає вирішити наступні питання: необмеженість терміну експонування документів; можливість перегляду змісту окремих документів; розкриття змісту представленого видання за допомогою анотацій; представлення документів, яких немає у фондах бібліотеки, але вони є важливими для розкриття теми; дистанційний перегляд виставки у будь-який час.

Доволі популярні серед читачів різножанрові електронні виставки (виставки-презентації, виставки-подорожі, виставки-знайомства, виставки однієї книги тощо). Вони представляють книги та авторів у незвичному форматі, залучають до читання широку аудиторію.

На сайті Чернівецької ОБД і на платформі SlideShare представлено низку віртуальних виставок різної тематики: «Тарас Шевченко: стежками долі», «У мене хата, вшита небесами»: до 90-річчя від дня народження Михайла Ткача», «Ювілейний книгозорепад», «Вона – «…як восени лелека…»: до 70-річчя від дня народження Ольги Іванівни Савченко-Гнатюк», «Собачі пригоди: книги про собак для дошкільників та учнів 1-4 класів», «Дивовижна наука математика: книжкові смаколики для читачів у Рік математичної освіти в Україні», «Поетичний поклик: віртуальна виставка тематичних серій поетичних листівок» (Вип.1-4), «Поет із сонцем в серці: віртуальна книжкова виставка за творами Григорія Фальковича», «Борис Грінченко: «З любов'ю до дитини та її світу», «Ольга Васкан «На чарівному крилі»: віртуальна виставка однієї книги» тощо. (http://bukovinchiki.cv.ua/category/bez-rubriki/vistavki/)

Пріоритетним напрямом у роботі дитячої книгозбірні залишається вивчення та популяризація краєзнавства серед користувачів-дітей та їхніх батьків, тому на вебсайті бібліотеки створено розділи та рубрики, які знайомлять з літературою письменників краю, історією, культурою, мистецтвом Буковини тощо: рубрика «Пізнаємо Буковину», розділ «Вебдовідник «Уявна подорож Буковиною», рубрика «Віртуальні виставки» тощо.

Цьогоріч у березні Чернівецька обласна бібліотека для дітей за сприяння Управління культури Чернівецької обласної державної адміністрації (ОВА) започаткувала обласний краєзнавчий конкурс віртуальних виставок «Буковина – колиска моя» для бібліотек територіальних громад області, що обслуговують дітей.

Мета: популяризація творчості письменників рідного краю серед читачів-дітей шляхом створення віртуальних виставок; пошук, збір та вивчення інформації про письменників, їхніх біографічних даних (зокрема дитячі роки) та творів для дітей, пов'язаних із місцевістю Буковини (села/міста/ТГ Чернівецької області); вдосконалення навичок роботи щодо створення віртуальних виставок та підвищення іміджу бібліотек ТГ, що обслуговують дітей; використання віртуальних виставок у збереженні історичних, культурних, краєзнавчих надбань Буковини; застосування краєзнавчих віртуальних виставок у заходах із промоції дитячого читання; покращення навичок роботи з медіаресурсами.

Згідно з умовами конкурсу учасники (публічні, центральні, міські та сільські бібліотеки ТГ Чернівецької області, що обслуговують дітей) мали створити віртуальну виставку відповідно до обраної моделі, дослідити та представити творчість письменника, який родом із села/міста/ТГ Чернівецької області, де знаходиться бібліотека-учасник.

На розгляд журі надійшло 35 виставок від 33 бібліотек Чернівецької області. У конкурсі взяли участь книгозбірні Новоселицької, Лівинецької, Селятинської, Юрковецької, Вікнянської, Ванчиковецької, Герцаївської, Веренчанської, Тереблеченської, Глибоцької, Сокирянської, Кельменецької, Острицької, Кіцманської, Кострижівської, Вижницької територіальних громад.

Під час оформлення віртуальної виставки важливим є показ самої книги, що супроводжується ілюстративними матеріалами: портретами, цитатами, анотаціями та іншими художніми засобами, які мають допомогти розкриттю змісту.

Все це активно використали при створенні своїх конкурсних робіт переможці:

І МІСЦЕ: «Тематика його творів — життя» (віртуальна виставка-знайомство до 75-річчя Миколи Кривого), (автор Іконєна Тетяна, завідувач Дитячої бібліотеки ЦБС Сокирянської міської ради).

Для користувачів відкривається книжковий світ письменника, журналіста, редактора Миколи Васильовича Кривого, який народився на Сокирянщині в с. Коболчин. У віртуальній виставці представлені дитячі книги автора, також використано відеопередачі з Ютуб-каналу, де представлені казки Васи-

ля Кривого для найменших читайликів. Переглянути виставку можна за посиланням: https://www.facebook.com/bukovinchiki.cv.ua/videos/1168821507136929/

II МІСЦЕ: «Казковий мікс Ольги Савченко-Гнатюк» (віртуальна виставка однієї книги) (автор Ключинська Марія, завідувач сектору обслуговування дітей КЗ «Кіцманська публічна бібліотека).

У літературній скарбниці О. Савченко-Гнатюк – поезія, проза, п'єси, оперети, дитячі пісні, музично-літературні сценарії свят для дітей.

Творчий доробок письменниці складає більше 30-ти книжок: «Різдво у лісі», «Пригоди мурашки-еміграшки», «Місяці-дивунці», «Мандри мишівки Лісуні», «Святий Миколай», «Кленова скрипка», «Веселинка», «Карнавал», «Летики-полетики», «Казковий мікс» тощо.

Виставка однієї книги «Казковий мікс Ольги Савченко-Гнатюк» знайомить користувачів зі сторінками та змістом книги «Казковий мікс», у якій представлені дидактичні казки для покращення підготовки дітей до школи. Переглянути виставку можна за посиланням: https://www.facebook.com/watch/?v=771625291240317

III місце: «Засіяна словом стежина» (віртуальна виставка-знайомство), (автор Тимчик Світлана, завідувач Івановецької філії КУ «Кельменецька публічна бібліотека»).

Широкому загалу читачів творчість цієї письменниці маловідома.

Завдяки виставці-знайомству «Засіяна словом стежина» книголюбам відкривається ще одне ім'я талановитої, обдарованої, творчої буковинки – Тамари Іванівни Романюк.

Її твори друкувалися у місцевих періодичних виданнях. У її творчому доробку книги: «Думки уголос від душі. Квіти від Тамари» (2017, публіцистика), «Новоселиця. Моє рідне село» (2018), «Доля Катерини» (2019, роман у новелах), «Так заговорилося мені поетичними рядками» (2021, поезії). Переглянути виставку можна за посиланням: https://www.slideshare.net/ssuser52efc91/ss-257191314

III МІСЦЕ: «Йосип Гаврилюк – поет, публіцист, краєзнавець» (віртуальна виставка-персоналія), (автор Єремія Ауріка, завідувач сектору обслуговування дорослих користувачів КУ «Новоселицька публічна бібліотека»).

Йосип Федорович Гаврилюк – непересічна особистість, український поет, публіцист, краєзнавець. Член Національної спілки журналістів України. Є автором двох путівників «Новоселиця». Це назва міста Чернівецької області, куди він приїхав після навчання на факультеті журналістики Київського університету. Його вірші, оповідання і гуморески друкувалися в обласних газетах, а нариси вміщено в колективні збірки «Удостоєні найвищої нагороди», «В єдиному народногосподарському плані». Переглянути виставку можна за посиланням: https://www.facebook.com/watch/?v=540410561637477.

Журі також відзначило окремі роботи конкурсантів у двох номінаціях: «Виставка-персоналія» та «Виставка-знайомство».

Переможець у номінації «Виставка-персоналія» – віртуальна виставка-персоналія «На крилах волі» (присвячена творчості Семена Продана), (автор Шепенюк Марія, завідувач бібліотеки-філії с. Оселівка Лівинецької публічної бібліотеки). У виставці досліджено творчість поета, педагога, перекладача Семена Васильовича Продана, чиї поезії пронизані любов'ю до рідного краю та України. Серед його віршів є й присвята рідному селу. У віртуальній виставці представлено життєвий шлях літератора та тексти зі збірок «Стежина», «На крилах волі», «Квітка пам'яті». Тексти віршів Семена Васильовича можна переглянути за посиланням: https://www.slideshare.net/ssuser52efc91/ss-257191574 .

На території Буковини поряд з українцями проживають представники різних національностей, серед яких є й етнічні румуни. У Чернівцях виходять румунською мовою декілька обласних газет, серед них найтиражніша –

«Zorile Bucovinei» («Зоріле Буковиней»). Існують початкові й середні школи з румунською мовою викладання; в Чернівецькому національному університеті ім. Ю. Федьковича є кафедра румунської філології. Діють самодіяльні гуртки румунської пісні, танку тощо. Деякі з членів Спілки письменників України також пишуть румунською мовою. Тому серед конкурсних робіт були представлені також віртуальні виставки-знайомства з румуномовними письменниками, які мешкають або родом з Буковини.

Переможець у номінації «Виставка-знайомство» – віртуальна виставка «Микола Спатару: знай творчість свого земляка», автор Фоминова Маріяка, завідувач КЗ «Публічна бібліотека с. Горбова Острицької ТГ», яка представила творчість свого односельчанина.

Письменник пише твори для дітей та дорослих румунською мовою. Автор кількох поетичних збірок, публіцистичних та прозових книг. Поезії Миколи Спатару перекладені багатьма мовами, у тому числі й українською. Письменник є частим гостем рідного села. Його книги зберігаються у фондах бібліотеки с. Горбова.

У віртуальній виставці зібрані цікаві біографічні факти про автора, проілюстровані добіркою світлин із його життя, представлені дитячі книги та відеозвернення письменника до читачів.

Виставка опублікована на Фейсбук-сторінці дитячої бібліотеки: https://www.facebook.com/watch/?v=811466330406040

У своїх віртуальних виставках бібліотеки дослідили та представили віртуально творчий та життєвий шлях таких краян: письменників Івана Бажанського, Василя Васкана, Михайла Поляка та Василя Кривого; поетів Георгія Шодринга-Регецяну, Порфірія Сандуляка та Дмитра Бугайчука, поетес Дарії Апопій, Галини Семенюк-Сисолєтіної тощо. Проведення конкурсу віртуальних виставок серед бібліотечних фахівців дає змогу краще дослідити, вивчити творчість письменників-сучасників, поповнити онлайн-поличку про письменників-класиків, а створення віртуальних виставок – популяризувати це серед широкого загалу читачів як в онлайн, так і офлайн-форматі.

Чернівецька обласна бібліотека для дітей й надалі продовжуватиме роботу з популяризації краєзнавства, використовуючи традиційні та інноваційні форми бібліотечної роботи. А віртуальні виставки вже стають невід'ємною складовою виставкової діяльності бібліотеки, засобом підвищення її іміджу та ефективним інструментом залучення користувачів до бібліотеки.

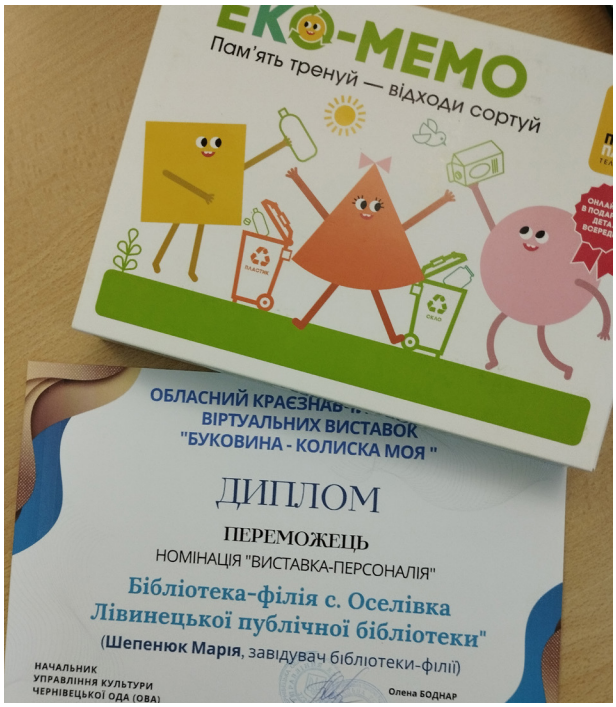

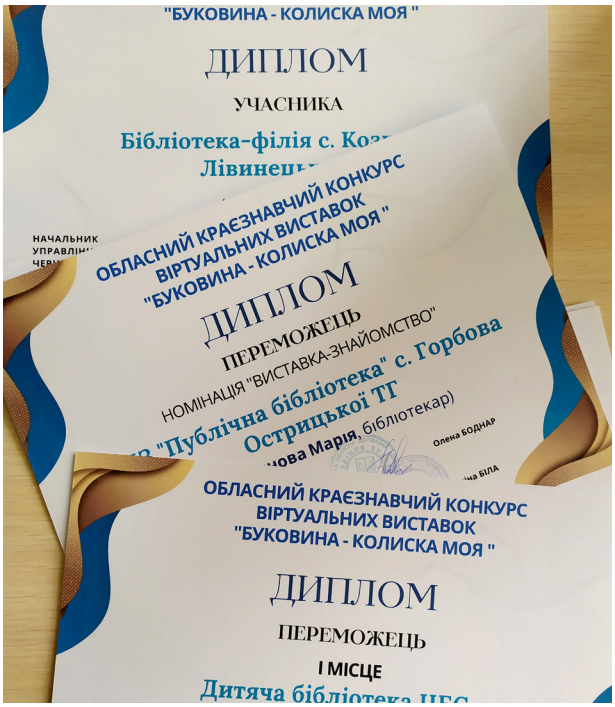

Дар'я ГРЕК

завідувач відділу обслуговування дошкільників та дітей молодшого шкільного віку
КЗК «Дніпропетровська обласна бібліотека для дітей»

МІСІЯ: БІБЛІОТЕКАР, АБО ЯК ДИСТАНЦІЙНО ДОПОМОГТИ БАТЬКАМ ВИХОВАТИ ЧИТАЧА

Бібліотека для дітей вже давно перестала бути лише книгозбірнею. Це простір, де діти можуть віднайти тимчасовий прихисток від негативних емоцій та стресу, розслабитися та дати вихід своїм емоціям через читання книжок, творчість, ігри.

Під час війни тисячі великих і маленьких українців вимушено залишили свої домівки та облаштувалися у нових країнах. І тому саме дистанційна робота з батьками є фундаментом для виховання дитини, що читає. Специфіка нашого читача, чи то реального, чи то потенційного полягає в тому, що саме батьки, і зокрема їхня зацікавленість у наших послугах, прокладає шлях дитини в бібліотеку до книжок і читання.

У своїй роботі ми ставимо перед собою наступні завдання:

1. РОЗКАЗАТИ ПРО СЕБЕ.

Перше завдання – це активна промоція офлайн- та онлайн-послуг, що надаються бібліотекою. Здійснення її в основному проводиться в соціальній мережі «Instagram». Дуже гарно працює техніка «Від вушка до вушка». Меседж, який ми намагаємося донести батькам, наступний: «Лише небайдужа людина, яка здатна мислити, яку непокоїть майбутнє власного малюка, приводить дитину в бібліотеку, даючи в руки книжечку. Ви – хороші батьки, адже маленькими цеглинками будуєте освітній фундамент, на якому базуватиметься вміння дитини вчитися та пізнавати нове».

Ми також відстежуємо публікації у спільнотах міста і там, де це доречно, в коментарях пропонуємо свої послуги з посиланням на сторінку нашого відділу, допомагаємо зв'язатися з психологом бібліотеки тощо. Це мають бути сторінки, де концентрація нашої цільової аудиторії є максимальною. Наприклад, для нас цільовою аудиторією є жінки, що мають дітей дошкільного або молодшого шкільного віку та проживають у м. Дніпро. Маючи таку інформацію, ми можемо обрати спільноти, що стануть платформою для нашої рекламно-іміджевої діяльності. Це працює на створення позитивного іміджу бібліотеки, підтримує думку громади про її престижність та необхідність.

2. ЗАЦІКАВИТИ СОБОЮ.

В основі лежить створення якісного контенту та розміщення його на сторінці Instagram. Публікації, які ми викладаємо, мають інформаційний (рекламний), освітній або розважальний характер.

До публікацій інформаційного характеру належать інформація про графік роботи та його

зміни, відомості про процедуру запису до бібліотеки, оголошення про відкриття зборів для ЗСУ тощо.

До освітніх публікацій можна віднести рекомендації щодо читання і літератури, статті педагогічного та психологічного характеру, тематичні підбірки книжок тощо. Також корисною для батьків та дієвою для нашої активності в мережі є рубрика «Питання – відповідь». В актуальних історіях викладається публікація з активним віконечком, де кожен підписник може поставити своє запитання бібліотекарю або психологу.

Щодо розважального контенту, то до нього можна віднести відеоролики зі звітами про проведені заходи, публікації з підбірками фільмів та мультфільмів за мотивами книг, читацькі челенджі, онлайн-флешмоби тощо. Основне правило – інформація має бути доречною та актуальною.

Цьогоріч ми запланували та почали втілювати в життя краєзнавчий онлайн-проєкт «КЧБД: Краєзнавчі читання. Бібліотека – дітям». Мета його – у цікавій формі познайомити читачів з письменниками та поетами Дніпропетровщини. Реалізується даний проєкт у вигляді відеопублікацій у соціальних мережах для перегляду широкого кола глядачів. Відеоролик складається з казкової преамбули, лялькової вистави, біографії автора та огляду наявної літератури. А сама робота над відео складається з наступних етапів: підготовчого, на якому ми обираємо автора та твір, за яким прописуємо сценарний план до казкової преамбули та лялькової вистави, готуємо необхідні матеріали та реквізити; далі – реалізації: фільмування, монтаж; і останній – це публікації. Тобто, люди мають бачити, що бібліотека живе, її відвідують діти, вона корисна. У її фондах є нові красиві книжки, а це також приваблює і дуже важливо для більшості наших онлайн- та офлайн-користувачів. Має попит послуга «Консультація онлайн», у рамках якої надаються списки літератури за віком, тематикою, інформацію про наявність тієї чи іншої книжки, реалізуємо послугу бронювання літератури, робимо підбір книжок заздалегідь тощо.

3. ЗАДОВОЛЬНИТИ ІНФОРМАЦІЙНІ ПОТРЕБИ ЧИТАЧА.

Процедура першого знайомства читача із книгозбірнею знайома всім бібліотекарям – це ознайомча бесіда, мініекскурсія, підбір літератури. Маленькому читачеві ми завжди даруємо закладки для книжки, а відповідальній за дитину особі – рекламно-інформаційний комплект (буклет з правилами бібліотеки, візитівки з контактами бібліотеки та з QR-кодами – посиланнями на наші сторінки в соціальних мережах, афіші з актуальними заходами).

А як допомогти тим, хто знаходиться в інших містах або взагалі країнах? Якщо родина знаходиться в Україні, ми радимо скористатися посиланням на сторінку НБУ для дітей і залежно від регіону перебування знайти найближчу до себе бібліотеку, що працює з дітьми. Також на цій сторінці є усі контакти для зв'язку. У випадку, якщо немає можливості відвідувати бібліотеку, ми радимо кілька видів доступу до читання в режимі онлайн. Найтрадиційніший варіант – це електронні книги. Зараз існує доволі багато сай-

тів з електронними дитячими книжками. Більшість із них з можливістю завантаження на власний пристрій у різних форматах для читання з автономним доступом. Знайти їх можна на сайтах українських бібліотек для дітей або просто через пошукові сторінки інтернет (наприклад, «Казка. укр», «Діти в місті / Читаємо дітям українською»).

Аудіокниги можуть бути чудовим доповненням до традиційних книг, а також можуть стати зручним варіантом для дитини, яка ще не вміє читати або має проблеми із зором. Яскравим прикладом якісного ресурсу з аудіокнигами, який ми рекомендуємо своїм читачам, є проєкт НБУ для дітей «Почитайко», де літературні твори читають бібліотекарі з усієї України. Зараз в інтернеті можна знайти дуже багато сайтів з дитячими аудіокнигами. Основна вимога – висока якість запису, гарна дикція та правильна вимова особи, що начитує.

Також є відеоказки – формат аудіоказки, де начитування літературного твору супроводжується відповідним візуальним контентом. Існує ряд YouTube-каналів з якісними аудіо- та відеоказками для дітей. Наприклад, «Світ казок», «Казка на Вушко», «Казочки та цікаві історії для дітей».

Взагалі існують багато способів, які можуть допомогти батькам виховати читача дистанційно. Запросіть батьків і їхніх дітей до книжкового онлайн-клубу. Обговорюйте разом книги, діліться враженнями та рекомендаціями. Організовуйте читацькі челенджі. Наприклад, «прочитати 1 книгу за 1 тиждень» з подальшим відгуком соціальній мережі. Проведіть обмін книжками серед читачів, які виїхали з міста. Допоможіть їм знайти один одного за кордоном. І таких варіантів може бути дуже багато.

Пам'ятайте, що виховання читача – це процес, який потребує часу та наполегливості. Допомагайте батькам розвивати читацькі навички своїх дітей, навіть якщо вони знаходяться далеко від рідного дому. І зовсім не важливо, в яку саме бібліотеку піде читач після вашого онлайн-спілкування. Головне, що в житті дитини буде її величність Книга.

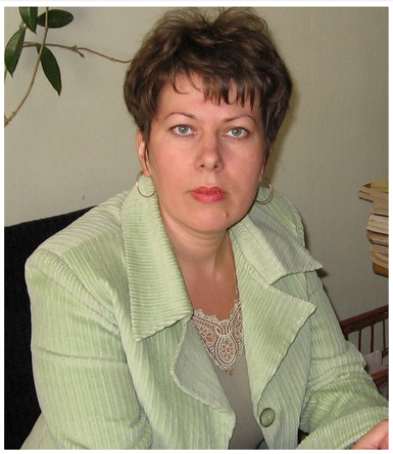

Лариса КАЗАКОВА,
заступник директора
КЗ «Чернігівська обласна
бібліотека для дітей»
Чернігівської обласної ради

Тетяна ТЯНУТОВА,
завідувач відділу обслуговування
дошкільників та учнів 1-4 класів
КЗ «Чернігівська обласна бібліотека для дітей»
Чернігівської обласної ради

НАЙМЕНШІ ЧИТАЧІ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ БІБЛІОТЕКИ ДЛЯ ДІТЕЙ У ЗОНІ ЗАТИШКУ І КОМФОРТУ:

зберігаємо ментальне здоров'я дитини

24 лютого 2022 року – дата, що докорінно змінила життя українського народу, назавжди поділивши його на «до» та «після». У наш дім прийшла повномасштабна війна, яка кожного українця зробила воїном, готовим на своєму місці робити те, що він вміє найкраще, разом із армією наближаючи нашу перемогу.

Війна, зміна звичного ритму та умов життя, розлука з батьками, іншими близькими або взагалі їхня смерть, втрата друзів, бомбардування, повітряні тривоги, вимушений переїзд в інше місце чи навіть країну, невідомість – усе це дуже шкодить психологічному стану людини, і особливо дитини. Війна – завжди надзвичайно травмуюча подія. І нам, дорослим, складно лишатися психологічно стійкими в умовах небезпеки, жахливих новин та «емоційних гойдалок». А дітям і підліткам набагато важче: їхня психіка ще не сформувала захисні механізми, як у дорослої людини, тому вплив війни переживається болючіше.

Ментальне здоров'я є невід'ємною частиною щасливого життя. Це поняття дуже ємне і поєднує різні аспекти. Ментальне здоров'я – це стан щастя та добробуту, в якому людина реалізує свої творчі здібності, може протистояти життєвим стресам, продуктивно працювати та робити внесок у суспільне життя. Перед дитячими бібліотеками постали нові завдання – сприяння збереженню ментального здоров'я свого найменшого читача, адже книгозбірня – це місце, де дитина завжди має знаходити затишок і розуміння. І сьогодні наш обов'язок перед читачами зріс у декілька разів. Ми бачимо це по своїх відвіду-

вачах, кількість яких суттєво збільшилася. Діти приходять до нас не тільки за книгами, а й у пошуках розради, приходять з батьками, дідусями, бабусями, сестрами, братами, друзями.

Власне, читання — надзвичайно потужна сила для зняття стресу. Воно відволікає, допомагає абстрагуватися від жахливої реальності та постійного читання новин і бодай на деякий час забути про війну. Читання стимулює пізнання. Книжки з історії, філософії, культури та політики допомагають краще відрефлексувати щодо подій в Україні зараз (через призму минулого та майбутнього осягнути сьогодення). Читання зберігає психічне здоров'я. Час, проведений за книжкою, допомагає знизити тривожність, сфокусуватися на моменті тут і зараз та навіть краще спати. Читання додає сил і витримки. Особливо це стосується книжок, які описують події, схожі на ті, що переживають зараз українці. Читання нагадує, що життя триває. Психологи радять за можливості повертатися до звичних ритуалів. Як сказала одна читачка: «Читання – це єдина довоєнна активність, яка мені доступна». Читання стимулює. Книжки – чи не найпростіший спосіб навчитися нового навіть у бомбосховищі. А після війни отримані знання обов'язково знадобляться.

Читання – це процес, який розпочинається від вибору книги у книгарні (сприймання кольорів та символів, сюжетів обкладинки) до сенсорних відчуттів, коли діти книжку «зважують» своїми долоньками, перевіряють обкладинки і сторінки на дотик, дослухаються до шелестіння. У кожного є свої внутрішні потреби і, спираючись на них, дитина може формувати вибір художньої літератури. До прикладу, дитина, якій бракує яскравих емоцій, буде вибирати книжку про кольори, сонце, яскраві сюжети. Дитині, яка перебувала в ізоляції і має особистісні проблеми з комунікацією та самооцінкою, «смакуватиме» книжка про стосунки між однолітками і середовище, в яких вони можуть розвиватися.

Книготерапія — один з різновидів терапії, який дає змогу психологам, а тим більше бібліотекарям, ефективно працювати з дітьми. Під час заняття творчістю дитина розкривається, а герої улюблених книжок стають для неї помічниками у подоланні проблем у реальному житті. Книжка також стає провідником для почуттів, про які дитина не в змозі говорити так, як це вміють дорослі. Тому багато заходів у бібліотеці спрямовані на промоцію читання. Для найменших читачів відділу обслуговування дошкільників і учнів 1-4 класів Чернігівської обласної бібліотеки для дітей створюються яскраві виставки (інтерактивні, розмовні, виставки-подорожі, поради, пропозиції, інсталяції («Книжечка на десерт», «Читає дитина — непереможна Україна» тощо). Допомагають відвернути увагу від страхів і переживань і віртуальні книжкові виставки: «Гарний настрій з новинкою», «Загадкова планета Віктора Близнеця», «Завжди поруч» – це теплі історії, які остаточно переконають у необхідності мати маленького улюбленця і відданого друга, «Дівчаткам по секрету…», «Караван пізнавальних та веселих історій з Джеронімо Стілтоном та його друзями» тощо. До Міжнародного дня людей з інвалідністю у бібліотеці створено віртуальну виставку-книготерапію «Світ особливих дітей», яка дає поради батькам у вихованні таких дітей. Книги навчають не боятися труднощів і викликів долі, кожна з них відображає певну життєву ситуацію, що відбувається з дитиною.

Загалом робота з книгою та її промоція – основне завдання дитячої книгозбірні, яке бібліотекарі виконують постійно, а сьогодні ця робота перетворюється і на функцію збереження ментального здоров'я дитини.

Психологічна платформа «Емоційне здоров'я дітей під час війни», створена на блозі бібліотеки «Книжкові хованки», включає серію корисних матеріалів: «Створюємо безпечне інформаційне поле», «Дбаємо про власну стійкість», «Поважаємо особистий простір дитини», «Серія ігор «АН-

ТИБОМБування». Ця платформа створена у різних інтерактивних програмах, легка і доступна, користується популярністю серед читачів. Особливо захоплює малечу «Серія ігор «АНТИБОМБування». Рекомендовані у матеріалі ігри здатні знизити рівень тривоги, страху, зняти напругу та м'язову скутість під час ворожих атак. Ця платформа стала справжнім порадником і рятівником для маленьких читачів.

Казкотерапія, особливо під час війни, має велике значення. Не завжди дорослі мать можливість читати вголос або гратися з малечею, тож аудіоказки стають маленькою розрадою хоч на півгодини, аби відволіктися від негативу. А ще це і розвивальний ракурс нашої роботи. На блозі «Книжкові хованки» створений розділ «Кіт Кекс читає дітям», де читачу пропонуються відомі і маловідомі, навчальні і розважальні казки та літературні твори для дітей найрізноманітнішої тематики. Казки створені на платформі soundcloud. Бібліотека Кота Кекса постійно оновлюється, і діти із задоволенням слухають розповіді нашого бібліотечного бешкетника. Вважаємо, якщо дитина під час артобстрілу зможе замість звуків війни слухати українську казку, то це дуже добре.

Лялькoвий театр «Пізнайко» працює у бібліотеці 36 років, у його репертуарі понад 100 вистав. Неймовірно цікаві творчі дійства відвідало понад 80 тисяч дітей. Не дивлячись на еру ґаджетів, лялькoвий театр і досі у тренді, його вистави можна подивитися онлайн і офлайн. Наприклад, казку «Рукавичка» за два роки на Ютубі переглянуло 17 тис. користувачів. Бібліотечний лялькoвий театр – це своєрідний бренд із довгою та цікавою історією. До нас ходять саме «на вистави», адже популярність сягнула далеко за межі бібліотеки, особливо завдяки онлайн-формату. Сьогодні лялькoвий театр «Пізнайко» — це ще й рятівне коло для наших маленьких відвідувачів, де вони занурюються у казку, світ неймовірних пригод, знахідок, відволікаються від страшних спогадів. Водночас наші вистави виховують, навчають.

До Міжнародного дня принцес на абонементі відділу для наймолодших читачів бібліотеки запрацювала book-зона «Книжковий бал принцес», де кожна дівчинка змогла перевтілитися у принцесу. А ще ознайомитися з цікавою виставкою, присвяченою правилам етикету, які притаманні справжнім принцесам. Цей проєкт одразу набув популярності серед маленьких читайликів. Діти, які перебували у бомбосховищах під обстрілами та пережили справжні страхіття війни, приходять до нашої бібліотеки і перетворюються на справжніх принцес та лицарів. Дівчатка одягаються у справжні сукні для принцес, хлопчики отримують мечі і проходять процес посвяти у лицарі. Кожна дитина потрапляє у світ краси, спокою, впевненості, казки. Book-зона перетворилася на справжній релаксаційний простір. До речі, ідею такого заходу у нас миттєво запозичили польські колеги з публічної бібліотеки міста Ґнєзно.

Дітям зараз дуже непросто, тому ми маємо знайти у собі сили та можливості підтримати їх. Одним із наших завдань у цей воєнний та небезпечний час є турбота про психоемоційний стан дітей та їхніх батьків. Дітям складно описати словами свої емоції та страхи, тому заняття з арттерапії вкрай влучно допомагають подолати негативні емоції та переживання. Спільними зусиллями ми зможемо подолати страхи та тривогу, які спричиняє війна. Життя продовжується, тому не потрібно ставити його на паузу. Ми маємо право радіти, сміятись, плакати, сумувати, горювати. Будь-яка ситуація або період рано чи пізно завершуються. Мусимо про це пам'ятати і вірити в найочікуванішу перемогу; уявляти, яку красиву країну ми потім відбудуємо; і берегти наших дітей, які втілюватимуть усі свої найпрекрасніші мрії у життя!

Ольга НІЖНІЧЕНКО

головний бібліотекар відділу проєктно-грантової діяльності та зв'язків із громадськістю НБУ для дітей

АКТУАЛЬНІСТЬ АНГЛОМОВНОЇ СТУДІЇ У ПЕРІОД ВІЙНИ

Англійська мова. Чи потрібна вона нам? Чи варто її вивчати, якщо ми живемо в Україні і вільно спілкуємося між собою? Спробуємо розібратися з цим питанням.

До 30-ї річниці незалежності України соціологи провели опитування серед українців і з'ясували, що протягом 5 років, з 2016 до 2021, більшість громадян (близько 70% населення України) взагалі не перетинали кордон будь-якої іншої країни. Також виявилося, що близько 18% не виїжджали навіть за межі свого населеного пункту. За такої ситуації питання «А навіщо мені вивчати англійську, якщо я все одно нікуди не поїду?» звучить доволі доречно. Водночас англійська мова є офіційною у 75 країнах світу, а в 138 – її включено до навчальної програми. У деяких країнах уроки англійської мови є обов'язковими з 4-річного віку.

А що ж відбувається в нашій країні?

ТРОХИ СТАТИСТИКИ

У всесвітньому рейтингу порталу EF EPI, найбільшому у світі рейтингу, що оцінює рівень володіння англійською мовою серед дорослого населення, Україна посіла 44 місце зі 100 можливих у 2020 році, розташувавшись між Албанією та Макао зі значенням «Помірне володіння».

Згідно зі статистичними даними на початок 2023 року кожна друга дитина (51%) вивчає англійську мову у школі, ще 27% вивчають її додатково, а 22% не вивчають взагалі. Київський міжнародний інститут соціології провів опитування серед дорослого населення України, за результатами якого 51% українців мають деякі знання з англійської мови. Детальний аналіз цього опитування соціологами засвідчив, що тільки 23% можуть читати, писати та спілкуватися цією мовою на побутовому і навіть на професійному рівнях. Також з'ясувалося, що третина дорослих жителів України (31,8%) взагалі не володіють іноземними мовами на будь-якому рівні.

НАШЕ СЬОГОДНІ

Країна – Україна. Рік – 2022. Місяць – Лютий. Число – 24. Час – 5:00. Перші вибухи в Києві. Початок повномасштабного вторгнення росії в Україну. Життя перевернулося з ніг на голову для кожного українця. Багато українських дітей та дорослих залишили свої будинки й переїхали не лише у більш безпечні куточки України, а й за її межі. Лише протягом першого місяця з країни виїхали 3,6 млн людей. Польський кордон щодня перетинали близько 150 тис. українців. Станом на 6 червня 2023 року кількість біженців з України становила 6,28 млн. І от, перебуваючи за кордоном, більшість українців зіткнулися з величезною проблемою – відсутністю спільної мови. Адже частина тих, хто володіє англійською або

ж якоюсь іншою мовою Європи на достатньому для спілкування рівні, є набагато нижчою, ніж тих, хто взагалі не володіє жодною. Діставшись до якоїсь певної європейської країни, люди опинилися сам на сам з чужою мовою, культурою, законами, яких вони не знають і не розуміють. Можливо, якби не війна, більшість українських біженців, які сьогодні перебувають за межами нашої країни, так ніколи б і не поїхали за кордон, продовжуючи жити у своїх містах і не переймаючись питанням іноземної мови. Але життя дуже непередбачуване…

Опинившись за кордоном, українські біженці постали перед фактом – вони мають вивчити мову тієї країни, яка їх прихистила. Інакше – ніяк. Для деяких країн виявилося достатнім, якщо людина знає англійську, адже вона – одна з найпоширеніших у світі. Тож зробимо перші висновки:

1. Англійська мова навіть на базовому рівні допомагає знайти необхідну інформацію для виїзду за кордон, проходження митного контролю, оформлення документів.

2. Знаючи *English*, завжди зможете порозумітися у Європі. Ви можете скористатися медичними, банківськими або соціальними послугами, а також легко дістатися пункту призначення.

3. Розмовляючи англійською, залишаєтеся *Personalized*. Ви – «особистість», яка може підтримувати розмову. Завдяки знанню мови стираються психологічні бар'єри, ви здатні брати на себе відповідальність, а також бути відповідальними за своїх рідних, які не володіють іноземною.

4. Важливим фактом є те, що людина, яка знає хоча б одну іноземну мову, має набагато більше шансів легко вивчити другу і третю. Чим більше мов знає людина, тим легшим є вивчення кожної наступної. *«Знати багато мов – означає мати багато ключів до одного й того ж замка»* (Франсуа Вольтер, французький філософ).

5. Чим раніше людина починає вивчати англійську, тим легше та швидше вона її засвоює.

Цей список можна ще довго продовжувати. Головне – *знати англійську сьогодні є вкрай важливим.* І жахлива війна, яка точиться в нашій країні, має стати не перешкодою для вивчення, а стимулом для розвитку себе як особистості, розширення знань та збагачення свого внутрішнього світу.

ENGLISH В БІБЛІОТЕЦІ

У 2020 році в Національній бібліотеці України для дітей розпочала роботу бібліотечна англомовна студія «English with no limits». Перший рік студія активно працювала як грантовий проєкт від посольства США. Вона мала величезний попит серед юних учасників. Через пандемію COVID-19 робота студії проводилася лише в онлайн-форматі. І саме цим вона привабила не лише постійних читачів бібліотеки, а й дітей з усієї України! Тож було вирішено продовжити роботу й надалі. У нашій студії завершився вже третій навчальний рік. Навіть війна не стала перешкодою. Звичайно, що на початку воєнних дій через масштабне вторгнення ворога усі заплановані заходи та заняття в бібліотеці було скасовано. Але вже восени 2022 року студія *«English with no limits»* знову відкрила вікно ZOOM для своїх відвідувачів.

Були деякі сумніви, адже ми розуміли, що багато учасників виїхали зі своїх домівок. Хтось залишився на окупованих територіях на сході та півдні України й просто не мав можливості долучатися до наших зустрічей. Хтось виїхав за кордон, і його місцевий часовий пояс вже не співпадав з українським. Але ми вирішили, що маємо робити все, що від нас залежить, аби діти спілкувалися та гралися... Якщо до наших зустрічей приєднається лише одна дитина, ми все одно проведемо заняття. І тоді ця дитина стане на крок ближче до своєї мети. Але наші сумніви виявилися марними, й цей навчальний рік у студії пройшов доволі вдало, хоча і в екстремальних умовах. Головне, що саме діти не здалися. Вони хочуть вчити та знати англійську. Навіть ті учасники, яких війна закинула в інші держави, підключалися до занять, якщо встигали прийти зі школи.

Упродовж навчального року 2022-2023 заняття були «дуже різнобарвними». Вересень ми

розпочали із нашої звичної програми, сподіваючись, що нашим зустрічам ніщо не завадить. Ми читали книжки, дивилися фільми англійською в оригіналі та вже без субтитрів, вчилися сприймати інформацію на слух та практикували скоромовки для покращення вимови. Але вже у жовтні почалися обстріли енергетичної інфраструктури нашої країни, постійні повітряні тривоги, регулярні довготривалі вимкнення світла, тож проводити зустрічі стало майже неможливо. Тоді, намагаючись не втратити увагу та бажання дітей, ми розпочали надсилати їм у месенджерах різні цікавинки зі світу англійської, знайомили з ідіоматичними висловами або ж розкривали їм тонкощі, чому одне й те саме слово залежно від контексту зовсім по-різному перекладається. Коли ж ситуація з енергетикою покращилася, ми повернулися до наших звичних онлайн-занять. Кожного тижня на одному ми читали і перекладали уривки з якоїсь цікавої англомовної книги, а під час другого – дивилися екранізацію прочитаної історії (фільм або мультфільм в оригіналі). Дуже цікаво було разом зі студійцями віднаходити різницю між оригіналом книги та режисерським баченням цієї самої історії, а також знаходити роз'яснення тієї чи іншої сцени у фільмі за допомогою книги (адже режисери завжди щось «зайве» викидають). Здебільшого на заняттях діти були дуже жваві та активні, але іноді їх важко було розворушити, особливо, якщо цим заняттям передувала тривожна ніч. Війна наклала свій відбиток на усіх нас. Але під час занять у студії діти відволікалися від страшної «реальності». Занурюючись у цікаву історію, вони неначе забували про всі жахи сьогодення і раділи разом із героями історій, сміялися з кумедних епізодів, хитрували під час перекладу – коли їм зустрічалися вже знайомі книжки або фільми, дехто так поспішав з перекладом епізоду, що навіть не розумів, що до нього ми ще не дійшли. Але в будь-якому випадку кожне заняття було цікавим по-своєму і для всіх наших учасників – це гарна можливість розвантажити свою підсвідомість та покращити психологічний стан. Під час наших зустрічей студійці просто отримували задоволення від англійської. Хтось активно просився читати та перекладати, а хтось просто мовчки поглинав інформацію, бо соромився навіть онлайн.

Не дивлячись на всі складнощі, які ми переживаємо й досі, цьогоріч у бібліотечній англомовній студії *«English with no limits»* провели понад 40 занять та зареєстрували близько 500 відвідувань. Кожна зустріч відрізнялася від попередньої. Були заняття, коли підключалися по 15-20 дітей одразу, а були й індивідуальні, бо інші не мали змоги долучитися. Та ми все одно продовжували, бо труднощі існують для того, щоб їх долати. Під час війни кожен може відкрити багато можливостей для власного розвитку в будь-якій сфері діяльності. Головне – це бажання щось для себе змінити. Нашим дітям інколи одного бажання недостатньо, і ми маємо їм допомогти віднайти правильну шпаринку на шляху до успіху і перемоги.

Прохіра РУДАЯ

заступник директора
з наукової роботи
КУ «Чернівецька обласна бібліотека
для дітей»

ЧИТАННЯ З СОБАКАМИ

Читання з собаками – міф чи реальність? У наш плинний час зі зміною сприйняття книги, звичайно, реальність. В Україні цей напрям поступово набирає популярності, у той час, коли така практика вже давно успішно використовується в США, Фінляндії, Нідерландах, Польщі, Литві тощо. У нашому місті читання з собаками розпочалося у Чернівецькій обласній бібліотеці для дітей і стало досить популярним.

У бібліотеці з 2021 року діє проєкт «Майстерка добра «Читаємо з чотирилапими», який підкріплений меморандумом про співпрацю між бібліотекою і ГО «Джем ШМ» (голова М. Гошовська-Білівська). Читання з собакою – це елемент каністерапії. Чому саме собака робить таку добру справу? Бо він завжди радий спілкуванню з людиною, легко навчається, краще ніж інші тварини висловлює свої емоції, а ще вміє уважно слухати.

Складнощі з читанням нерідко пов'язані з тим, що дитина боїться помилитися і соромиться читати перед аудиторією – класом, вчителем, батьками. Багато хто знає, що не варто робити зауваження під час читання, але є такі дорослі, яким утриматися від виправлень дуже складно. От тоді і дитина, і дорослі нервують, а процес читання перетворюється на своєрідні тортури. Собаці ж все одно, як дитина читає – швидко чи повільно, добре чи погано. Дітям подобається, що собака мовчки перетворюється на уважного слухача. До бібліотеки на зустріч із дітьми приходять каністерапевти зі своїми собаками, які пройшли курс навчання та отримали сертифікат дозволу на роботу з дітьми. На зустрічах з дітьми спочатку проводять бесіду про правильну та безпечну поведінку з собаками. За допомогою малюнків із зображеннями чотирилапих друзів у різних позах діти вчаться розуміти мову тіла тварини, знайомляться з нею, граються, спільно читають книги, розглядають малюнки, годують собак і тішаться знайомством.

З початком повномасштабного вторгнення у місті з'явилося багато внутрішньо переміщених осіб, які змушені були покинути свої домівки. А разом з ними у бібліотеці утворилася нова група читачів з різних міст України. Щоб відволікти дітей від реалій війни, розмов дорослих про неї, покращити психоемоційний стан задіюють каністерапію. Собаки здатні допомогти дитині подолати страх, невпевненість і неуважність, вони надійні друзі, які дарують відчуття внутрішньої гармонії, спокою та радості життя.

Досить цікава й емоційна зустріч відбулася у бібліотеці на майстерці добра «Читаємо з чотирилапими», під час якої діти разом з каністерапевтом Антоніною Гошовською, шкільним офіцером поліції Анною Хареною та бібліотекарями розмалювали фарбами «будиночок» для собаки, який передали у притулок для бездомних собак. А ще на майстерці добра відбулася незвичайна презентація книги. Ідея її написання виникла під час зустрічей, на яких каністерапевт щоразу розповідала про свою вихованку Алісу: як вона її знайшла, як у ветклініці «Пан Коцький» робили операцію, як вирішувалося питання з проживан-

ням, як її навчала, – дітям цікаво знати все. Каністерапевт Антоніна Гошовська написала книгу про Алісу, а чернівчанка Юлія Войтюк зробила ілюстрації. Презентація книги «Історія Аліси, або Золото, знайдене на дорозі» стала справжнім днем народження для дітей і Аліси. Вони з радістю читали, гралися, робили фото і селфі. Авторка пригощала дітей солодощами, попкорном, а наприкінці кожен із присутніх отримав у подарунок книгу з автографом.

Бібліотека, «Школа каністерапії» та ГО «Джем ШМ» популяризують читання з чотирилапими серед бібліотек та читачів. У 2021 році відбувся онлайн-тренінг «Особливості організації читання з собаками в бібліотеці», до якого долучилися каністерапевти та бібліотекарі з Києва, Рівного, Житомира, Чернівців. Антоніна Гошовська познайомила учасників із зарубіжним досвідом роботи бібліотек щодо каністерапії. Бібліотекар молодшого відділу обласної книгозбірні для дітей Людмила Войтюк розповіла про підготовку до занять з каністерапії у бібліотеці.

У лютому 2023 р. відбулася Міжнародна науково-практична онлайн-конференція «Міжнародний та український досвід використання людино-тваринної взаємодії для допомоги людям у різних життєвих ситуаціях» за участі спікерів з Болгарії, Нідерландів, Норвегії, Японії, Польщі, Угорщини, Великої Британії, Словаччини, України, Чехії, на якій бібліотекар Чернівецької обласної бібліотеки для дітей познайомила учасників конференції з досвідом роботи бібліотеки «Майстерка добра: читаємо з чотирилапими в бібліотеці». До речі, це була єдина спікер-бібліотекар.

Для занять бібліотекарі підбирають книжки про собак, готуючи дітей до розуміння відпо-

відальності щодо утримання тварин. А бібліограф підготувала віртуальну книжкову виставку науково-популярної та художньої літератури із фондів Чернівецької обласної бібліотеки для дітей «Собачі пригоди». З виставкою можна ознайомитися на сайті бібліотеки у розділі «Віртуальні виставки» та на платформі SlideShare. На абонементах відділів обслуговування розміщено рекомендаційні списки літератури для учнів 1-4 та 5-6 класів. На практичному семінарі «Бібліотечний простір для дітей: читаємо, творимо, розвиваємо, надихаємо, підтримуємо, волонтеримо» для працівників спеціалізованих бібліотек для дітей та публічних бібліотек ТГ Буковини каністерапевт, регіональний координатор у FOUR PAWS Антоніна Гошовська у своєму виступі «Каністерапія у бібліотеці: психоемоційне розвантаження та читання з собакою» розповіла, як за допомогою собак можна зацікавити дітей до читання. Після завершення заходу координатор отримала запрошення від багатьох бібліотек. Таким чином практика читання з собаками поступово втілюється у життя бібліотек територіальних громад області.

Заходи з каністерапії – це позитивні емоції для дітей, вчителів, батьків та працівників бібліотек. Любімо братів наших менших, читаймо їм книжки, просто радіймо і будьмо милосердними!

Людмила СЕМЕНКО

завідувач міської спеціалізованої бібліотеки-філії для дітей Хотинської міської ради

КРАЄЗНАВЧА СВІТЛИЦЯ «ПІЗНАЙ НАШ КРАЙ РАЗОМ ІЗ БІБЛІОТЕКОЮ»

У непростий для України час бібліотека відчуває велику відповідальність за реалізацію програми підтримки національно-патріотичного виховання дітей та молоді.

Особливо це стосується дітей зі Сходу України, для яких бібліотека стала другою домівкою, центром психологічної підтримки, де створено та обладнано дитячий та молодіжний простори, успішно реалізуються вітчизняні та міжнародні проєкти, проводяться тренінги з професійними психологами, цікаві навчальні та розважальні заходи, зустрічі та безліч творчих акцій для всебічного розвитку підростаючого покоління. Ми розуміємо, що майбутнє України залежить від того, якими виростуть наші діти, яке зерно ми закладемо в їхні чисті серця.

З метою залучення дітей до витоків нашої культури, духовності, народних звичаїв, традицій у бібліотеці створено краєзнавчу світлицю-музей «Бессарабський колорит». Світлиця відображає інтер'єр старовинного бессарабського житла, де стіни заквітчані барвистими скорцями, підлога устелена вовняними килимами, лавки покриті домотканими налавниками. Предмети побуту та знаряддя праці розповідають історію хотинської минувшини. Світлиця використовується і як фотозона, де проводяться не лише фотосесії професійними фотографами, а й зйомки відеокліпів. Але основне її призначення – відкривати гостям нашого міста тисячолітню історію краю, знайомити з цінними матеріалами археологічних досліджень на території ДІАЗ «Хотинська фортеця», починаючи з часів Трипільської культури. У світлиці зібрані рідкісні видання з історії, культури, мистецтва, етнографії та фольклору, а також літературні перлини Хотинщини. За допомогою книг та музейних експонатів відвідувачі переносяться в часи сивої давнини, зародження та розвитку народних ремесел.

Діти захоплюються мудрістю, працелюбством, талановитістю, майстерністю пращурів. Навіть наймолодші дошкільнята, затамувавши подих, слухають розповіді про те, якою ціною діставалася кожна річ: як наші предки розводили овець, стригли вовну, пряли, розчісували, фарбували екстрактами рослин, а потім довгими зимовими вечорами ткали килими, співаючи спеціальних обрядових пісень, цим самим закладаючи долю у кожен візерунок; як сіяли льон і коноплі, вирощували, жали серпами, вимочували і вибілювали, вибивали і пряли нитки, з яких

виготовляли полотно. А яка віковічна мудрість закладалася у кожен візерунок буковинської вишивки! Ми знаходимо у символіці знаків майже всю слов'янську абетку, розгадуємо значення кожної літери і розуміємо, що ми, українці, – одна з найдавніших і наймудріших націй світу.

Наші гості зі Сходу України із задоволенням одягають вишиті сорочки, горботки, кептарі, хустки, беруть участь у народознавчих заходах: святкування Миколая, Різдва, Великодня, Трійці, Маковея, Спаса. Сподіваємося, що гостям нашої громади назавжди запам'ятаються захоплюючі краєзнавчі екскурси у минуле: виставки, мандрівки, народознавчі посиденьки, етнографічні студії, фольклорні майстерні та майстер-класи «Від Трипілля до сьогодення», «Мій край прадавній і сучасний», «Бессарабія крізь призму віків», «До джерел народної мудрості», «Код нації на полотні віків». Під час літніх канікул ми проводили краєзнавчі бібліотечні маршрути, які пролягали селами Хотинщини: «Керстенці: музей родини Хиждеу», «Ярівка: батьківщина П. Болбочана», «Ставчани: місце знаменитої битви», «Білівці: фіолетове лавандове море».

Запрошуємо читачів і гостей міста до краєзнавчої світлиці бібліотеки. Тут можна здійснити подорож часом, поринувши у минуле Бессарабського краю, більше дізнатися про життя предків, торкнутися самобутніх речей, виготовлених хотинськими майстрами і умільцями, відчути дух сивої давнини. Наша культура, мова і багаті традиції – це те, що формує націю, що маємо берегти і передавати від покоління до покоління.

Юлія ЧЕРНІЄНКО

головний бібліотекар відділу обслуговування учнів 5-9 класів КЗ «Херсонська обласна бібліотека для дітей імені Дніпрової Чайки» Херсонської обласної ради

ЗУСТРІЧІ З ПИСЬМЕННИКАМИ У ФОРМАТІ ВОЄННОГО ЧАСУ

Бібліотечний світ стає більш відкритим і не має обмежень, а виклики часу мотивують книгозбірні й бібліотечних працівників адаптуватися до змін як в Україні, так і у світі.

Під час пандемії всі ми значну частину своєї роботи перенесли у цифровий простір, опанувавши формати онлайн-заходів, вебліографічних іграшок, діджитальних інтерактивних ігор, віртуальних виставок та просвітницьких проєктів. А з початком повномасштабного вторгнення росії в Україну, коли багато читачів та бібліотекарів виїхали з рідних міст до більш безпечних регіонів або навіть в інші країни, ми були змушені ще більше розширити межі власного професійного світогляду, вдатися до нових нестандартних прийомів бібліотечного обслуговування. Ми налагодили віддалену комунікацію зі своїми постійними читачами, запрошуючи їх до дистанційних заходів та цифрових проєктів, залучили й чимало нових прихильників з інших регіонів та країн.

У цій статті я розповім про ті проєкти Херсонської обласної бібліотеки для дітей імені Дніпрової Чайки на підтримку дитячого читання, які були відроджені цьогоріч у новому форматі вже після звільнення міста Херсон від окупації.

Перший із них – літературний салон «Зустрічі без прощань», який з 2009 року успішно і багатогранно знайомив користувачів обласної бібліотеки для дітей та шкільних бібліотек Херсонщини з найпопулярнішими авторами сучасної української дитячої літератури. Його почесними гостями свого часу були Марина Павленко, Олесь Ільченко, Ірен Роздобудько, Сашко Дерманський, Люко Дашвар, брати Капранови, Валентина Захабура, Дара Корній, Галина Вдовиченко, Володимир Арєнєв, Наталя Щерба, Наталя Матолінець, Дзвінка Матіяш та багато інших українських письменників-сучасників. За 12 років організатори проєкту – працівники відділу обслуговування учнів 5-9 класів – провели майже 1000 зустрічей авторів книжок з читачами. Натомість проєкт «Знай наших», місією якого є знайомство дітей Херсонщини з визначними особистостями нашого краю, насамперед письменниками і митцями, було започатковано у 2020 році одразу в гібридному форматі, адаптованому під реалії ковідної пандемії.

З березня 2023 року, коли наша книгозбірня дистанційно відновила свою роботу з читачами, ці проєкти відродилися у форматі онлайн. Ми відчуваємо нагальну потребу встановити символічний зв'язок бібліотеки, її місії та проєктів у часовій послідовності – до окупації міста і після звільнення, а також продовжити знайомити наших користувачів із авторами новітньої україн-

ської літератури, які попри випробування, що випали нині на долю українців, продовжують писати про насущне і вічне та представляти на розгляд книжкові новинки.

До 24 лютого 2022 року автори приїздили в Херсон у затишну бібліотечну літературну вітальню, а тепер ми разом з читачами йдемо на гостини до них – через віртуальні віконця Zoom, Google-meet, YouTube, бібліотечні блоги й соцмережі…

Проєкт «ЗУСТРІЧІ БЕЗ ПРОЩАНЬ»

Небилички від Марічки та інші цікавезні історії. Інтерв'ю із письменницею Марусею Щербиною

Першою гостею відродженого проєкту стала Маруся Щербина, молода, цілеспрямована авторка трьох книг для дітей і підлітків, яка активно втілює у життя творчі мрії і вже здобула вдячну аудиторію прихильників. Інтерв'ю з нею вийшло 3 березня 2023 року у Всесвітній день письменника.

За дружньою розмовою в онлайн-форматі Маруся представила свої книги, розповіла про таємниці власного письменницького життя, про сюжети і жанри, хобі і незвичайні мрії (відкрити власну кав'ярню-книгарню, створити спільно із братом комікс), про улюблених письменників і майбутню професію, яку хоче поєднати із письменством. Наші читачі сприйняли вельми прихильно це інтерв'ю, сподобалося воно і Марусі Щербині.

Лабораторія дитячого читання Марії Артеменко

У травні наші читачі залюбки поспілкувалися в онлайн-форматі на платформі Zoom з відомою українською дитячою письменницею Марією Артеменко.

Варто відзначити, що пані Марія – методист лабораторії дитячого читання «БараБука» Малої академії наук України, експерт з промоції читання, авторка й ведуча «Творчої Читальні» на YouTube-каналі. Нещодавно вона подарувала нашій книгозбірні свою книжкову новинку «Вусата історія», дуже потішила маленьких читачів і підтримала бібліотекарів, адже саме після звільнення правобережної Херсонщини від окупації ми відновили активну роботу з читачами, промоцію української дитячої літератури. Мала честь бути модератором цієї зустрічі. І для знайомства читачів із авторкою підготувала «Топ-7 незвичайних фотофактів про Марію Артеменко». Далі ми зазирнули у творчу лабораторію пані Марії, довідалися про створені нею книжки: «Таємниці хмар», «Туалетна справа» і видання у співавторстві «Жахлива книжка», «Весняні віршики».

Особливу увагу ми приділили двом останнім книгам. Презентуючи чудово ілюстроване видання «Стріла степу», письменниця розповіла про головну героїню історії – сарматську дівчинку Фаті, про її хобі робити засідку на могутньому дубі і щиру дружбу із мешканцем південного степу – конем.

Разом читали вже згадану книгоновинку пані Марії «Вусата історія» і колективно вправлялися у написанні віршів. Діти активно ставили запитання і цікавилися творчим процесом створення книг. За класичним форматом проєкту «Зустрічі без прощань» Марія Артеменко порадила до прочитання влітку книгоновинки своїх колег – українських дитячих письменників.

Літературний круїз з Антоном Санченком

Червнева зустріч проєкту «Зустрічі без прощань» видалася трохи ностальгічною. Читачі та бібліотекарі відправилися разом у літературний круїз із письменником та перекладачем Антоном Санченком. Антон Віталійович – давній друг бібліотеки. Вперше зустрівся з читачами у 2014 році, коли ми презентували нову книгу автора «Левантійські канікули». На щастя, зберігся альбом проєкту зі світлинами з цього заходу та автографом письменника. Під час теперішньої

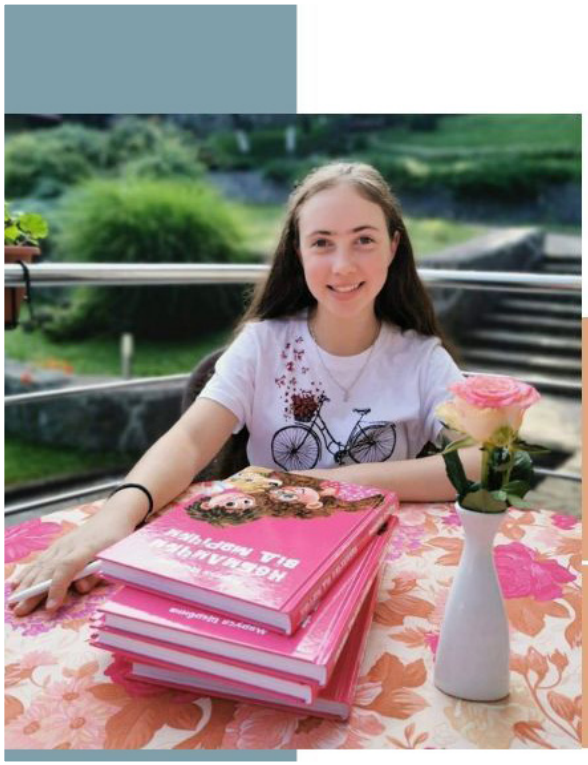

ХЕРСОНСЬКА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ імені Дніпрової Чайки

ЗУСТРІЧІ БЕЗ ПРОЩАНЬ

Онлайн Літературний салон

онлайн-зустрічі вже читачі нового покоління дізналися про створення книги, разом із героями якої можна здійснити захоплюючу морську подорож, не виходячи із дому, а також про книгу «Нариси бурси», на створення якої автора надихнули спогади про навчання у Херсонському морському коледжі. Ми відкрили для себе Антона Санченка як видавця і перекладача. У його творчому перекладацькому портфоліо – роман Дена Сіммонса «Терор», повість Редьярда Кіплінга «Зухвалі капітани», збірка оповідань «Фортуна капітана Блада» та ін.

З початком повномасштабної війни Антон Санченко щодня пише дайджести про події, які відбуваються в Україні. І ми відкрили для себе ще одну грань його таланту як бійця інформаційного фронту – «дайджестмена».

Під час інтерактивної частини заходу юні мандрівники власне й вирушили у літературний круїз, під час якого розгадували ребуси із зашифрованими назвами морських професій. А пришвартувавшись у порту Херсона, здійснили віртуальну екскурсію містом.

Плани і сподівання

У спекотному серпні познайомили наших читачів із чудовою поетесою, переможницею багатьох літературних конкурсів, секретарем Національної спілки письменників України по роботі з молодими авторами, уродженкою славнозвісної Чорнобаївки, жінкою, яку війна застала у м. Буча, переселенкою, яка свій біль від пережитого виливає у проникливих віршах – Юлією Бережко-Камінською.

Сподіваємося, що кожен із авторів, які цьогоріч взяли участь у проєкті онлайн, зможуть приїхати до своїх херсонських шанувальників, щойно наше місто стане безпечним, а бібліотека імені Дніпрової Чайки знову відчинить свої двері для дітей нашого краю. А поки продовжимо відкривати для читачів Херсонщини нові літературні імена через онлайн-знайомства.

Проєкт «ЗНАЙ НАШИХ!»: сучасна література Херсонщини

Рік 2022 показав, наскільки мужніми і відданими своїй Батьківщині є мешканці Херсонщини, які незламні й талановитими є її митці. Тож у рамках вже іншого масштабного краєзнавчого проєкту «Знай наших!» ми вирішили ближче познайомити наших читачів з письменниками рідного краю.

Альона Мовчан. Патріотична літрозвідка

Поетеса Альона Мовчан – уродженка міста Херсона, в якому вона навчалася, працювала журналісткою, організовувала письменницько-музичні фестивалі «ШАФА!ФЕСТ», одружилася із пожежником-музикантом та пережила російську окупацію з новонародженим сином Добромиром. Під час експресінтерв'ю, яке розпочало літературну розвідку, діти та бібліотекарі дізналися, що Альона разом зі своїм чоловіком започаткували благодійний проєкт на підтримку рятувальників зі звільненого Херсона та вирушили в тур містами України із поетично-музичною програмою «Герої без зброї». Патріотична акція успішно пройшла в дев'яти містах, а на зібрані кошти придбали тепловізори для наших захисників.

Жінка декламувала вірші із трьох власних збірок «Економіка любові», «У полоні зелених

очей» та «Нетипове», а ще презентувала унікальну книгу «Херсонщина. Артспротив», до якої увійшли поезії 54 авторів. Усі твори написані про Херсон та область після 24 лютого 2022 року. Також у збірці можна побачити унікальні фото з часу окупації міста, мітингів супротиву та звільнення Херсонщини.

Зараз талановита письменниця працює керівником літературно-драматичної частини Херсонського обласного академічного музично-драматичного театру імені Миколи Куліша і багато читає.

Майстер-клас із Юлією Чернієнко

До Всесвітнього дня письменника авторка цієї статті провела творчу зустріч зі студентами Херсонського фахового коледжу культури і мистецтв. Мала на меті підтримати творчий вогник талановитої молоді рідного краю. Учасники як попереднє «домашнє завдання» вже написали художні есе «Моє літо в Херсоні 2022», і ці творчі проєкти стали для них досвідом текстотерапії. Пані Юлія побажала обдарованій молоді успіхів у письмі та порадила писати регулярно, вдосконалюючи навички і стиль, багато читати й аналізувати прочитане, відвідувати творчі студії і книжкові фестивалі, надсилати твори на конкурси і до видавництв, показувати свої напрацювання досвідченим авторам. Вона запросила усіх після омріяної Перемоги на творчу зустріч вже у стінах рідної Херсонської обласної бібліотеки для дітей імені Дніпрової Чайки.

«ПОКИ МИ СПРАВЖНІ Й ЖИВІ».

Тет-а-тет із херсонською поетесою і художницею Тетяною Гладиш

Художня розвідка про Тетяну Гладиш, опублікована на ресурсах бібліотеки в липні, розповіла про авторку із села Посад-Покровське, відомого нині всій Україні. Її дім зруйнувала війна, але вона не втрачає віри у його відродження. Зараз тимчасово мешкає в Одесі і мріє повернутися на рідну Херсонщину. Пише проникливу поезію і душевні акварелі. Вишиває картини і надихає інших творити диво у своєму житті. Працює журналісткою і має світлу вдачу.

Присвячений їй нарис має кілька розділів: «Життєпис», «Тетяна і письменництво», який презентує книги Тетяни, її перемоги у літературних конкурсах, знайомить із жанрами, сюжетами і проникливими віршованими рядками. Сторітелінг «Тетяна і війна» не залишив байдужим жодного читача: тут і перші дні виживання на лінії вогню, і зруйнований дім, і дві історії порятунку: перша – родини Гладишів, а друга – її домашніх улюбленців – пса Лорда і котика Тошки. Епілог «Погляд в майбутнє» дає надію на відродження. Спеціально для цього проєкту було створено відеодобірку поезій «Тетяна Гладиш. Поки ми справжні й живі. Поезія та акварелі».

А попереду у нас зустріч із авторкою історичних романів, мешканкою Херсона Оксаною Зененко, яка тимчасово перебуває у Києві. Ця зустріч не тільки знайомитиме читачів із письменницею та її книгами, а й дасть змогу зазирнути в історію України Козацької доби У наших подальших планах – спілкування онлайн з Оленою Маляренко, Олександром Меньшовим, Артемом Петриком та іншими яскравими особистостями сучасного літературного процесу рідного краю. Ми будемо знайомити читачів не лише з їхніми творами, а й надихатися історіями мужності та незламності.

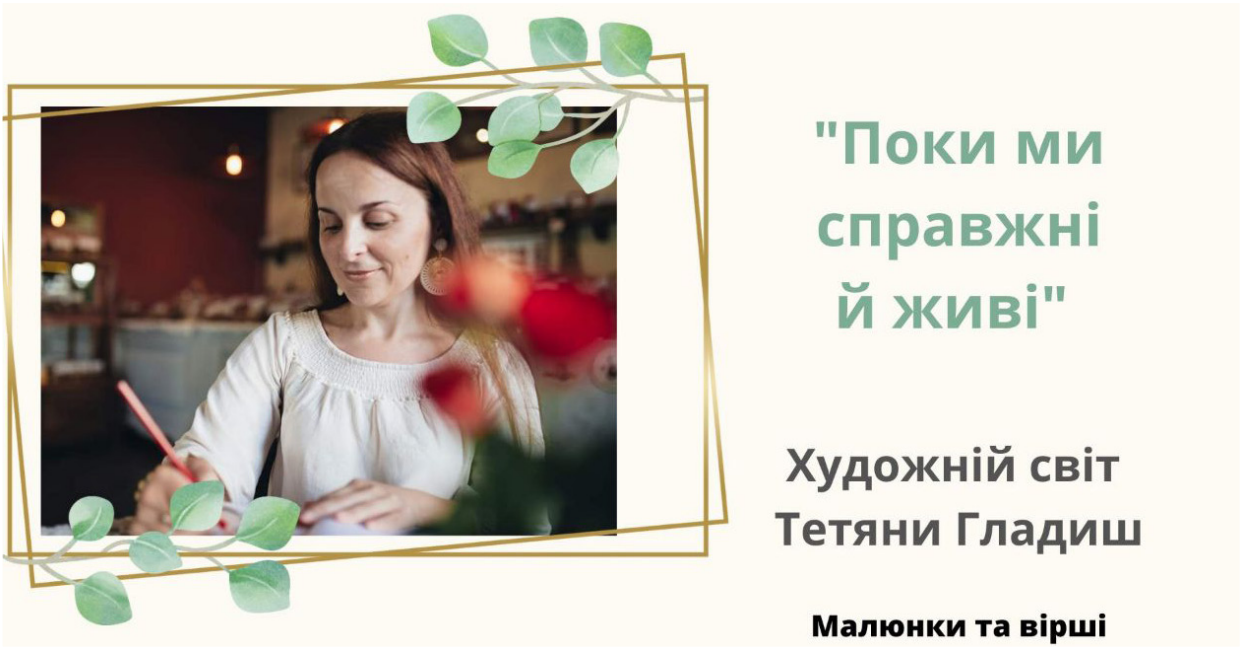

Тетяна ЄРГІЄВА

заступник директора ЦБС
з питань обслуговування дітей
м. Чорноморська

ДИТЯЧА БІБЛІОТЕКА – МІСЦЕ ЦІКАВОГО ДОЗВІЛЛЯ

Дитяча бібліотека м. Чорноморська – місце цікавого дозвілля, радо вітає у своїх затишних стінах юних відвідувачів! Наша дитяча бібліотека намагається створити всі умови для безпечного та цікавого дозвілля.

Залучаємо до читання та відвідування бібліотеки якомога більше дітей, аби вони зростали справжніми патріотами України, духовно багатими, розумними, здатними до творчого розвитку, поповнюючи свої знання з джерел бібліотечного фонду. І для цього використовуємо різні форми та методи роботи. Але внаслідок воєнного стану склалася дуже непроста ситуація як для всієї України, так і для нас зокрема. Та бібліотека не припинила свою діяльність, а перейшла на деякий час на дистанційну роботу, яка була знайома бібліотекарям ще з часів карантину. Ми почали пропонувати своїм читачам в онлайн-форматі огляди нової літератури українських та зарубіжних авторів, презентації книжкових виставок, а також лялькові вистави, майстер-класи, вікторини. Навіть започаткували для дітей онлайн-проєкт «Казка на ніч», аби якось відволікти малечу від тяжких ситуацій під час війни. Запрошували для читання казок наших місцевих письменників, знімали відео за допомогою ляльок із бібліотечного лялькового театру. Цей проєкт виявився дуже популярним серед наших читачів та підписників бібліотечної фейсбук-сторінки.

Деякий час, поки поруч з бібліотекою не було обладнаного бомбосховища, усі масові заходи ми проводили в укритті та біля укриття, яке знаходиться в бібліотеці для дорослих. Серед заходів – цікаві майстер-класи, голосні читання, лялькові вистави, рухливі ігри, вікторини тощо. Запрошували дитячих письменників, які читали дітям вголос свої книжечки та спілкувалися з малечею. І як тільки з'явилося облаштоване поруч із бібліотекою укриття та можливість працювати повний робочий день, ми налагодили свою масову роботу вже ближче до бібліотеки. Деякі наші читачі, на жаль, виїхали в інші міста України та навіть інші країни. Але до нас прийшли нові читачі – вимушені переселенці, що евакуювалися із зони бойових дій у наше місто. Ми радо їх зустріли і намагалися зробити усе, аби вони комфортно себе почували. Запрошували на наші свята, зустрічі, творчі години, майстер-класи.

У школярів – літні канікули, а це означає, що у дитячій бібліотеці екскурсії та велика кількість веселих, кмітливих, грайливих, радісних дітлахів. Що чекає на наших читачів влітку в дитячій бібліотеці? Неодмінно змістовна організація їхнього дозвілля. Цьогоріч ми радо зустрічали відвідувачів пришкільних таборів, бо наша робота з дітьми навіть під

час війни активно продовжується в укритті, незважаючи на повітряні тривоги. Упродовж літніх місяців ми намагаємося зацікавити дітей ефективними заходами, насиченими ігровими елементами. Це конкурсно-розважальні програми, ігри-подорожі, ігротеки, вікторини, лялькові вистави, мультподорожі тощо. Це цікаві зустрічі з гарними книжками та нові яскраві емоції.

Належне місце посідає робота зі щорічного відзначення такої важливої для нас дати, як Міжнародний день захисту дітей. Це свято гідно відкриває цикл літніх масових заходів. Але вже другий рік поспіль це тепле свято затьмарює клята війна. Незважаючи ні на що, ми, бібліотекарі, в цьому році спробували подарувати дітям гарний настрій та відволікти їх від війни.

Дуже цікавою і незвичною була ідея, яку запропонував відділ освіти м. Чорноморська. Це створення арттабору на базі Центральної міської бібліотеки ім. І. Рядченка. Це такий «культурний двіж» для юних чорноморців та дітей-переселенців, якому дали назву «BiblioSet».

Поряд із працівниками центральної міської бібліотеки молоді бібліотекарі дитячої книгозбірні активно взялися за роботу в таборі. Кожен день був не схожим на інший, мав окрему тему: «День літнього настрою», «Патріотичний день», «Бібліотечний день», «Спортивний», «Музичний», «День, присвячений домашнім тваринкам», «День друзів», «День іменинника» тощо. Усі дні дітлахи весело та корисно проводили своє дозвілля: екскурсії, лялькові вистави, майстер-класи, веселі рольові ігри, музичні руханки, голосні читки, вікторини тощо. Ми з розумінням ставимося до реалій теперішнього часу, і наша бібліотека залишається простором для творчості, дозвілля наших читачів. Неабияке задоволення приносять дітлахам майстер-класи, які допомагають розвивати їхні творчі здібності.

Кілька років тому у відділі мистецтв запрацював клуб «Забавні саморобки». Він створений з метою розвитку творчих здібностей та естетичного смаку дитини за допомогою застосування різних матеріалів та технік. Заняття проводяться для дітей молодшого та середнього шкільного віку. Поробки дітей розміщуються на виставці «Талановиті пальчики», яка дуже подобається нашим читайликам.

Вже не перший рік у дитячій бібліотеці працює проєкт «Бібліоняня», покликаний допомагати батькам, які мають дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. До відділу мистецтва, в якому працює «Бібліоняня», приходять маленькі діти з батьками, а діти молодшого шкільного

віку – без батьків, тому вони із задоволенням залишаються в бібліотеці, бо знають, що на них тут чекає багато цікавого. Наші «бібліоняні» пропонують книжечки, розмальовки, настільні ігри, іграшки, пластилін тощо. А дорослі у цей час можуть почитати книжку, посидіти за комп'ютером або вирішувати свої особисті справи.

Хочеться розповісти ще про відділ для найменших наших читачів, який нагадує казковий світ. Саме з найменшого віку визначається подальше ставлення до книги та бібліотеки. Тому тут все найкраще: нові книги, газети та журнали, іграшки, казкові несподіванки. Діти тут не лише читають, а й відпочивають, спілкуються, і, звичайно, граються, адже на поличках поряд із книжками живуть іграшки. Частими гостями відділу є дошкільнята та діти шкільного віку, яких потрібно переконати, що книга – порадник, друг і найкращий помічник. Особливо приваблює дітей наш ляльковий театр «Веселка». Адже ляльки сприймаються як живі герої творів, оскільки прекрасно ілюструють книгу. Елементи лялькового театру допомагають доповнити будь-який масовий захід: чи то розповідь про письменників, чи то огляд літератури, чи вікторину. А після перегляду вистави виникає бажання намалювати казкових героїв.

У відділі мистецтва розпочав свою роботу новий для нашої бібліотеки проєкт «Speaking Club Kids» – розмовний клуб для спілкування дітей англійською мовою. Заняття в клубі проводяться переважно в ігровому форматі, а тому доступно і цікаво для дітей. Завдяки невимушеній атмосфері, яку створила під час занять викладач англійської, діти залюбки спілкуються. І їм це дуже подобається, адже такі групові заняття з однолітками допомагають розвивати мовні навички. А затишна атмосфера відділу, чаювання, можливість погратися, подивитися мультфільм або відеоролик англійською мовою допомагають у проведенні занять.

Для кожної бібліотеки найціннішим інтелектуальним скарбом є її читачі. Вже стало доброю традицією щорічно проводити конкурс «Кращий читач року». З появою цьогоріч укриття біля дитячої бібліотеки ми змогли організувати та провести в березні свято-конкурс «Кращий читач».

У нашій бібліотеці багато талановитих, ро-

зумних, читаючих дітей. Учасники – учні 5–7 класів ліцеїв м. Чорноморська – представили себе та свої улюблені книжки. Журі було непросто визначити переможців, адже виступи були чудовими і дуже змістовними. Усіх нагородили грамотами та призами. Окрасою цього заходу стали талановиті діти школи мистецтв ім. Льва Нагаєва, з якими ми постійно співпрацюємо. Учасники та гості нашого свята отримали багато яскравих емоцій та чудовий настрій. Спілкування з учасниками конкурсу «Кращий читач року» наштовхнуло нас на думку створити літературний клуб для книголюбів. Розпочав свою роботу літературний клуб «Господарі сторінок». Кожного разу під час емоційного обговорення книги наші читайлики, висловлюючи свої думки, розкриваються новими талантами. І якщо хтось думає, що читати та обговорювати прочитане – це нудно, то він помиляється! У клубі діти із задоволенням спілкуються між собою, знаходять нових друзів, грають у настільні ігри, відпочивають за чашкою чаю зі смаколиками. Збори в клубі відбуваються один раз на два тижні, учасники з нетерпінням чекають чергової зустрічі та запрошують новеньких. А бібліотекарі намагаються створити всі умови для дітей, щоб їм було зручно та комфортно в бібліотеці.

На сьогоднішній день майже у всіх бібліотеках, зокрема і в нашій дитячій, недостатня кількість книжок українською мовою. І коли оголосили проєкт «Книжкові гранти», наша бібліотека вирішила взяти в ньому участь. Його запропонувала асоціація видавців та книгорозповсюджувачів у партнерстві з Благодійним фондом «Бібліотечна країна». І ми дуже раді, що результатом участі стало отримання нашою бібліотекою 147 чудових сучасних книжок від українських видавців на суму 30 тис. гривень. Бібліотека отримала нові книжки: яскраві, цікаві, на будь-який смак! Ми були безмежно вдячні організаторам цього чудового проєкту.

Час не стоїть на місці і змушує нас змінюватися, перш за все з урахуванням інтересів користувачів. Ми намагаємося впроваджувати нові форми роботи, охопити якомога більше ідей, проєктів, інновацій. У планах бібліотеки на майбутнє і надалі працювати творчо, натхненно, шукати нове на користь наших читачів-дітей.

Тетяна ПЕРВАК

завідувач сектору
професійних документів
та ділового спілкування
відділу обслуговування дітей
середнього і старшого віку
та організаторів дитячого читання
Національної бібліотеки України
для дітей

НА ПЕРЕХРЕСТІ ЛІНІЙ ЖИТТЄВИХ

(17.01.1923 – 04.02.2006)

У 2023 році виповнюється 100 років від дня народження відомого літературознавця, бібліографа, етнографа, франкознавця, фольклориста, кандидата філологічних наук, лауреата літературної премії ім. І. Франка АН України, дійсного член Наукового товариства ім. Шевченка **Мирослава Олександровича МОРОЗА.**

В селі Збоїськ біля Львова 17 січня 1923 року в родині селян Олександра та Пелагеї Мороз народився син Мирослав. Батьки змогли дати хлопчику гарну освіту: він навчався у школі ім. Ю. Словацького на Замарстинові (історична місцевість Львова), потім – у Торгівельній школі у Львові. У січні 1940 року Мирослав вступив на перший курс Львівського державного педагогічного інституту та почав працювати вчителем початкової школи в селі Великі Грибовичі біля Львова. З 1942 по 1944 роки навчався на «фахових курсах» у Львівському політехнічному інституті на хімічному факультеті. Активно займався в цей час громадською роботою (був головою «Просвіти» в рідному селі та проводив підпільну діяльність як член ОУН (Організація українських націоналістів).

У серпні 1944 був мобілізований у Червону армію, а вже 10 вересня під час боїв у Карпатах отримав поранення. Після одужання воював на території Польщі, Чехословаччини й Австрії. Після закінчення війни, у 1945 році, демобілізувався, вступив на філологічний факультет Львівського державного університету ім. І. Франка. Але перед захистом дипломної роботи 25 квітня 1950 року був репресований за звинуваченням у антирадянській діяльності та засуджений до смертної кари, заміненої 25 роками у таборах Сибіру. Перебував у таборах Караганди, Воркути. У 1955 році Мирослава амністували і навіть дозволили захистити дипломну роботу. Повну реабілітацію Мороз отримав у 1965 році «за відсутністю складу злочину».

У 1957 році Мирослав Олександрович деякий час працював у Львівській науковій бібліотеці, пізніше – бібліографом у бібліотеці Інституту суспільних наук АН УРСР, що дало йому можливість зосередити свою увагу на збиранні матеріалів про життя і творчість Івана Франка, Василя Щурата, Михайла Возняка, Філарета Колесси, Володимира Гнатюка, Кирила Студинського. Стиль написання робіт бібліографа Мороза – це наукова скрупульозність та виняткова правди-

вість фактів, високий ступінь наукової обробки матеріалів, які він подавав у покажчиках.

З вересня 1959 знову повернувся до Львівської наукової бібліотеки Академії наук УРСР, де працював до 1973. У 1963 році в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка Мирослав Мороз захистив кандидатську дисертацію «Питання бібліографії та атрибуції творів Івана Франка» і продовжив займатися підготовкою бібліографії та статей про Михайла Коцюбинського, Павла Грабовського, Івана Франка, Лесю Українку, Івана Котляревського. Часто виступав з літературознавчими статтями у фахових і масових виданнях. Саме в цей період Мирослав Олександрович розшукав та опублікував невідомі матеріали з творчої спадщини Лесі Українки та Михайла Коцюбинського. Праці Мирослава Олександровича «Михайло Коцюбинський: Бібліографічний покажчик» (1964), «Іван Котляревський: Бібліографічний покажчик. 1798–1968» (1969) друкувалися у київському академічному видавництві «Наукова думка». Також Мирослав Мороз уклав бібліографічні покажчики «Павло Грабовський» (1964), «Вільям Шекспір в Українській РСР» (1964), «Данте Алігієрі в Українській РСР» (1970). До безперечних набутків ученого належав також посібник для студентів і викладачів «Іван Котляревський: Семінарій», випущений у світ у видавництві «Вища школа» (1969).

За згадування прізвищ репресованих на той час авторів-україністів (шістдесятників Івана Дзюби, Івана Світличного, Євгена Сверстюка, Михайла Осадчого, Василя Стуса) у бібліографічному покажчику «Леся Українка. 1884-1970» (Київ, 1972) відомий вже на той час в Україні та поза її межами дослідник Мирослав Мороз зазнав репресій, у 1974 році був звільнений з роботи ніби «за втрату кваліфікації» та змушений був працювати робітником на складі Книготоргу, завгоспом на залізниці, бібліотекарем на мехсклозаводі. Лише у грудні 1975 року за дозволом Львівського обкому КПУ (Комуністична партія України) та за клопотанням деяких українських учених Мороз отримав змогу працювати бібліографом у Центрі науково-технічної інформації та пропаганди, з травня 1977 року і до 1988 року був науковим співробітником Музею етнографії та художнього промислу АН УРСР. Працював і на посаді наукового співробітника Львівського відділення Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського АН УРСР.

1973-1979 роки були важкими для науковця, в цей час не вийшла жодна його книжка (якщо не враховувати анонімно перевиданої без зазначення його як упорядника збірки «Вічний революціонер (Гімн): Мовами народів світу» (1975). З'являються лише його поодинокі статті й рецензії, зокрема в газеті «Друг читача», журналах «Вітчизна», «Жовтень», а також щорічні реєстри

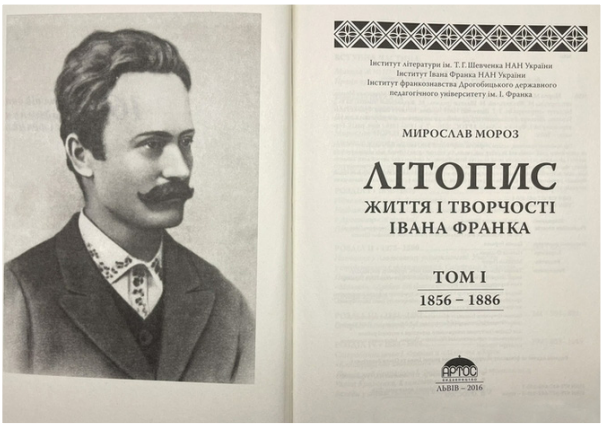

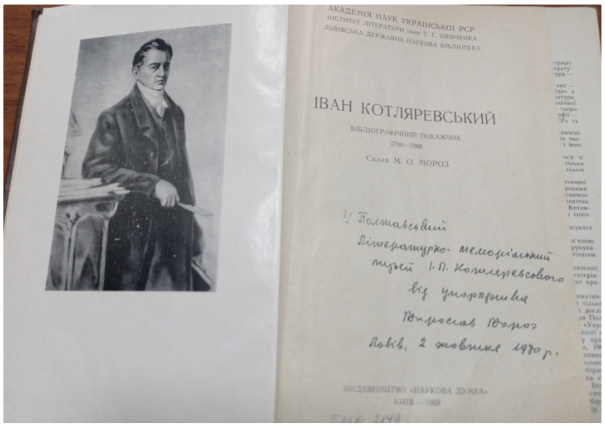

франкознавчих публікацій у продовжуваному збірнику Львівського університету ім. І. Я. Франка «Українське літературознавство».

За підтримки доктора філологічних наук, професора Романа Кирчіва Мирослав Олександрович активно вивчав етнографічну літературу та джерела з традиційної культури і побуту українців, народне мистецтво, фольклористику та займався бібліографією. Згодом на допомогу студентам факультетів громадських професій була надрукована праця вченого «Бібліографічний покажчик з питань радянських свят та обрядів.

У вільний час Мороз активно вивчав творчу спадщину Івана Франка, і не тільки як бібліограф та літературознавець, а як і етнограф. Вчений прагнув увести в науковий світ невідомі факти з народознавчих зацікавлень відомого письменника. У журналі «Вітчизна» Мороз опублікував невідому науковцям статтю Івана Франка «Писанки» (1893). На сторінках часопису «Народна творчість та етнографія» вчений надрукував матеріал з історії підготовки Франком «Галицько-руських народних приповідок». На міжнародному симпозіумі ЮНЕСКО, що проходив у Львові 11-15 вересня 1986 року, Мирослав Олександрович виголосив доповідь про цікаву співпрацю Івана Франка із зарубіжними вченими: австрійським істориком, визначним буковинознавцем, етнографом, фольклористом, громадським діячем, професором і ректором Чернівецького університету Раймундом Фрідріхом Кайндлем та етнографом та індіологом Сіхаелем Габерландтом. У 223-му томі відновлених у 1990 році в Україні «Записок Наукового товариства імені Т. Шевченка» була опублікована робота Мирослава Мороза про маловідому рецензію Івана Франка на працю Володимира Шухевича «Гуцульщина».

Під час роботи в музеї та інституті вчений Мирослав Мороз займався етнографічними дослідженнями, збирав матеріали до бібліографії українського народознавства – фольклору, етнографії, народного мистецтва, брав активну участь у підготовці до друку колективних монографій «Бойківщина» (1983), «Гуцульщина» (1987), «Полісся» (1988), видав книжку «Сучасна радянська обрядовість. Бібліографічний покажчик» (1986). Багаторічні напрацювання бібліографа в галузі народної культури були систематизовані і підготовлені до друку у виданні «Бібліографія українського народознавства у 3-х томах» (т. 1. Фольклористика, кн. 1 і 2, 1999). До наступних томів – «Народне мистецтво» та «Етнографія» вчений встиг укласти картотеки.

Разом з українськими народознавцями Євгенією Болтарович, Оксаною Федотів та білоруським етнографом Лідією Мінько Мирослав Мороз підготував цікаве за змістом і масштабне за обсягом дослідження про народні знання корінних жителів території Полісся. Великий інтерес серед етнографів до сьогодні має дослідження, підготовлене Мирославом Олександровичем спільно з білоруським народознавцем Ігорем Чаквіним про історичний зміст та межі Полісся як історико-етнографічної області.

Ще одним захопленням вченого було фотографування. Працюючи в експедиціях на території Полісся України, Мирослав Олександрович робив багато фото найцікавіших об'єктів матеріальної культури місцевих жителів та історичні пам'ятки. Висвітленню цього питання він присвятив кілька статей – «Світло і тінь на бромі» та «Вирівняння великих контрастів». На сьогодні фототека Мороза теж викликає важливе наукове зацікавлення і навіть етнографічне.

У роки активної праці Мирослава Олександровича залучили до розробки дослідницької теми з української етнології – «Сім'я та сімейний побут українців». Результатом роботи колективу науковців відділу етнографії став рукопис однойменної праці, обсягом 721 сторінка машинопису (Вступ, 13 нарисів та Висновок). Два найскладніші питання нарису «Сім'я у Київській Русі» та «Велика сім'я в Україні» належать саме перу Мирослава Олександровича Мороза.

З 1992 року Мирослав Олександрович працював в Інституті українознавства імені І. Крип'якевича НАН України старшим науковим співробітником та завідувачем відділу франкознавства. У грудні цього ж року був обраний дійсним членом Наукового товариства ім. Тараса Шевченка, де разом з

іншими вченими готував матеріали для «Енциклопедії Наукового товариства ім. Тараса Шевченка».

Цінною науковою працею життя вченого став «Літопис життя і творчості Івана Франка», яка залишилася в машинопису, до друку матеріал підготувала його донька Дарія Гонтарева (Мороз) і наукові редактори Галина Бурлака (перший том), Олена Луцишин (другий том) і Євген Пшеничний (третій том). Цей тритомник вийшов у львівському видавництві «АРТОС» у 2016-2017 рр. Донька Дарина передала також до музею Івана Котляревського значну частину архіву батька, пов'язану із формуванням покажчика «Іван Котляревський» – листи до архівів, бібліотек, спілкування з попередніми поколіннями музейників України. Ці матеріали дуже збагатили фондову та архівну збірки музею.

Загалом Мирослав Олександрович Мороз підготував понад 30 монографій, 26 бібліографічних покажчиків (17 із яких безпосередньо відносяться до письменницьких персоналій та художньої літератури), два літописи життя і творчості письменників, багато путівників (серед яких навіть географічно-біографічний письменницький путівник), понад 200 публікацій у пресі з питань літературознавства, бібліографії, етнографії, слов'янознавства, літературознавчий посібник (семінарій), написав низку статей до Української літературної енциклопедії та «Бібліографію українського народознавства» у 3 томах тощо. Мирослав Мороз став лауреатом Літературної премії ім. І. Франка АН України за «Літопис життя та творчості Лесі Українки» та дійсним членом Наукового товариства ім. Шевченка.

Цікавими є дослідження Мирослава Олександровича щодо наукової діяльності Василя Григоровича Щурата (українського педагога, літературознавця, поета і перекладача, який у 1895 році здійснив повний переклад «Пісні про Роланда» українською мовою та є автором найкращого до 1914 року віршового перекладу «Слова о полку Ігоревім» сучасною українською мовою) та Возняка Михайла Степановича (українського літературознавця та фольклориста, академіка АН УРСР, автора багатьох наукових праць, присвячених життю й творчості українських письменників, українського фольклору й театру, культурним взаєминам слов'янських народів, мав зацікавленість історією козаччини). Без наукових праць Мирослава Мороза не обходиться жоден дослідник української літератури XIX-XX століть.

Мирослав Мороз не стояв осторонь висвітлення досягнень зарубіжної літератури і розглядав їх у зв'язку з українською. Серед його статей – «Ян Каспрович та Іван Франко», «Два велети світової культури: В. Шекспір та Т. Шевченко».

У літературознавстві Мирослав Мороз виступав як бібліограф, біограф, письменницький літописець, публікатор, упорядник, коментатор, джерелознавець, текстолог, популяризатор, іноді як мемуарист.

Відійшов у вічність Мирослав Олександрович Мороз на 83 році життя 4 лютого 2006 року. Похований на цвинтарі Скнилова біля Львова.

Юлія ОСАДЧА

провідний бібліотекар
КЗ Київської обласної ради
«Київська обласна бібліотека
для дітей»

«ЗА ДВОМА ЗАЙЦЯМИ»: ТРИЧІ НАЗВАНІ, ТРИЧІ НАРОДЖЕНІ

(140 років комедії М. Старицького)

1. Вступ. Колись на Кожум'яках…

Сьогодні про минуле в одному із київських урочищ із сучасною забудовою нагадують тільки назви вулиць: Гончарна, Кожум'яцька, Дегтярна, Воздвиженська… Якщо забажаєте подихати атмосферою старого Києва, то зовсім поруч – славетний Андріївський узвіз. Із своєю візитною карткою – Андріївською церквою, а ще – Замком Річарда Левове Серце, і гоголівським носом у бронзі, і пам'ятними табличками мало не на кожному будинку, не кажучи вже про постійний художній ярмарок, а ще… Тільки не кажіть, що не впізнаєте бронзового жевжика, який манірно цілує руку огрядній бронзовій пані! Бо вам одразу мовлять словами однієї з найкращих українських комедій:

Сплошна необразованість!

2. «По-модньому, по-французському…» : як народжувався шедевр

Театр корифеїв – це, безперечно, звучить гордо. Це слава українського театру на віки. Але навіть якщо вона прижиттєва, аж ніяк не означає, що шлях до зірок не пролягає через терни. Якими стала нагальна потреба у власному, національному репертуарі. На час, коли Михайло Старицький очолив першу професійну трупу, національна драматургія аж ніяк не балувала ані акторів, ані глядачів. Не будеш же раз у раз ставити «Наталку-Полтавку», «Назара Стодолю» або «Сватання на Гончарівці». Доводилося самому, як і Миколі Садовському та Іванові Тобілевичу, братися за перо. А оскільки часу було обмаль, то нарівні з оригінальними творами Михайло Петрович почав переробляти для сцени п'єси різних авторів та займатися інсценізацією прозових творів українських та європейських письменників. Таких п'єс у його драматургічній спадщині дванадцять. Була ще й інша причина: з 1863 року, тобто після появи Валуєвського циркуляра, офіційно були заборонені переклади п'єс українською мовою, переробки ж формально не підлягали забороні.

У добру годину потрапила до рук комедія Івана Нечуя-Левицького «На Кожум'яках». Прочитав – і не знав, як оцінити! Сюжет смішний і цікавий (шкода, якщо пропаде), сама по собі п'єса більше ніж слабка. Без кардинальної переробки ніяк не обійтися. Звернувся листом до Івана Семеновича:

«Драматичний комітет мені допоручив переглядіть Ваші «Кожум'яки» і виробить план, як би їх пририхтувать до сцени. Я зробив це і читав свій план, і його дуже хвалили; отож тепер засилаю його до Вас на санкцію... І дію треба зробити зовсім наново, а также здебільша й IV. II дія вирихтується із різних шматочків I Вашої і VI із нових додатків; III зостанеться без переміни».

Автор «Кайдашевевої сім'ї» охоче дав добро: розумів, що прозаїк – «одне», а драматург – «що інше». І Старицький взявся до роботи…

По-перше, переробив назву на ущипливе прислів'я: «Панська губа, а зубів нема» (із підзаголовком «За двома зайцями»). По-друге, дав героям нові імена, більш влучні та яскраві: Рябки стали Сірками, їхня донька Єфросина – Пронею Прокопівною (до речі, цікаво, а яке повне ім'я від Проні?), тітка Горпина перетворилася на Секле-

ту, а головному герою, невдасі-цирюльнику змінили «хвіст» – замість Гострохвостого він став Голохвостовим («пардон, Галахвастав!»). По-третє, для розвитку дії було введено нового героя – цілком позитивного Степана. Дещо був змінений і фінал, але головна справа не в цьому…

Якби Старицький зупинився на цих переробках, то комедія вже б мала, звичайно, успіх, прописалася б згодом у повному зібранні творів, можливо, коли-не-коли звертала б на себе режисерську увагу, але навряд чи хапала зірки з неба! Але Михайло Петрович зробив воістину геніальну справу: нарівні із двома головними героями – Пронею та Голохвостовом – він ввів третього, точніше, третю – їхню мову! Таку гримучу суміш суржику із претензією на «хранцузьку», із висівками канцеляризмів та спотвореними словами, із простонародним та псевдосалонним стилем, що й досі – хочеш покращити настрій, відкривай комедію на будь-якій сторінці і вже через хвилину хапатимешся за живіт!

«Натирально, куди їм усєм до вас? Всьо равно, што, примєром взять,— Мусатов і хранцюзька помада».

«Горю, палаю од щастя і такого разного, милая мамзеля, што виджу вас на собственнім полу...»

«Потому єжели человєк учений, так йому уже свєт переменяється; тогди, приміром, що Химце будєт бєлоє, то йому рябоє, што Химце будєт цяця, то йому... пардон!..».

Ну, ще і «мерсі за компліман», і «скоропостижно хочу жениться», і «Химка, вагню!», і «баришня лягли і просють», і «сиділа-сиділа, та й висиділа», і «дайте хоч за горло потриматися!», і ще ціла жменя афоризмів (частина – із кіно, про яке мова буде наостанок) – це вже пішло в народ, та й всю комедію в межах однієї статті, на жаль, не перепишеш.

…Вперше «За двома зайцями» (з двома авторами та двома назвами на афіші) з'явилися на сцені київського театру Бергоньє у 1883 р., і незважаючи ні на що, прем'єра не була особливо успішною. «Марко Лукич Кропивницький чудово зіграв Сірка, Затиркевич – Секлету і Садовська – торговицю-черевичницю, – згадував П. Саксаганський. – Проню грала Заньковецька погано: вона не втілилася в цю дурноголову недоучку… Садовський Голохвастого не обдумав…». Ще й підклали Михайлові Старицькому наприкінці життя добрячу свиню — ні більше, ні менше, як звинувачення у плагіаті. Справа дійшла до суду, який драматург блискуче виграв (займався ж бо не крадіжками, а переробками, ще й за згодою авторів першоджерел!), повернув собі чесне ім'я, — та здоров'я підірвав і віку собі таки вкоротив… Проте така комедія не могла не знайти свого глядача! Наприклад, згодом вистава стала абсолютним рекордсменом української сцени – демонструвалася більше 800 (!) разів на сцені Київського академічного молодіжного театру. А справжня слава чекала на неї у кінематографі…

3. «В небі канарєєчка лєтает…» : тріумф третього народження

Якщо хто гадає, що на екран Голохвастов, намагаючись ухопити двох зайців, пострибав швидко і легко, то він помиляється «очень і очень». Варто знати реалії тодішнього кіномистецтва, та й взагалі – терени кіно…

Зелену доріжку на екранізацію комедії режисерові Віктору Іванову на київській кіностудії не давали дуже довго. От якби знімав героїчний фільм про революційну боротьбу – будь ласка, а то історія якогось цирульника-банкрота (нехай і класика)! Не дуже допомагав успіх раніше створених ним кінокартин: «Шельменко-денщик», «Сто тисяч», «Олекса Довбуш». Найбільш вагомим аргументом режисера стало те, що в образі Голохвостого висміюватимуться стиляги, що цілком відповідало ідеологічній боротьбі того часу… (Що й спричинило блискуче режисерське рішення: головний герой та його компанія показані у фінальній сцені на фоні Києва шістдесятих років!). І не було б щастя, та нещастя допомогло: фільму дали заочно другу категорію, і тому дозволили знімати українською мовою.

І якщо у комедії Старицького чи не першу роль грає мова героїв, то у фільмі Віктора Іванова одним із головних героїв є Київ. Не треба

бути особливо уважним, щоб впізнати Контрактову площу, Житній ринок, Володимирську гірку та сходи Андріївської церкви… І відчути неповторну колоритну київську атмосферу… Недарма саме на Андріївському узвозі головним героям був встановлений знаменитий пам'ятник.

А героїв Віктор Іванов знаходив у театрах. Олега Борисова (Голохвостого) – в Київському ім. Лесі Українки, Миколу Яковченка (Сірка) та Нонну Копержинську (Секлету) – в театрі Івана Франка, Таїсію Литвиненко (Химку) – в Запорізькому драматичному... Найбільше проблем було із Пронею, яку так блискуче зіграла Маргарита Криницина. За однією версією, вона потрапила у картину випадково, коли підіграла в одній сцені, за іншою – режисеру її нав'язали, як дружину тодішнього директора кіностудії, Євгена Онопрієнка. Так чи інакше, але стосунки їхні були далекі від ідеалу із перших із перших днів зйомки: мало що спотворили так, що глядачі не впізнавали на вулиці після виходу картини, ще й кожний день режисер (темпераментний настільки, що акторам декілька разів «швидку» викликали), – так-от, Віктор Іванов мало не щодня доводив Маргариту Василівну до сліз… Певно, це і додало щемливо-трагічну ноту у фіналі, коли зганьблена Проня зі сльозами та справжнім болем у голосі говорить: «Я не за ваші магазини йшла, я вас любила… А то шкварчала ваша папіроска»… Отоді до слова «комедія» можна було сміливо додавати «трагі…».

…Здається, мораль «Зайців…» просто-таки на долоні: засуджується (і справедливо!) цирюльник із його прагненням хапанути якнайбільше і не відповідати за це ані перед собою, ані перед людьми, не викликає жодної симпатії вихованка «панціону», ворона у павичевому пір'ї, і обидва, що «з мужиків вийшли, а до панів не пристали» протиставляються майже ідеальній парі… У результаті усі дістали по заслузі: Свирид Петрович – за жадібність до грошей, Проня – за дурість та зверхність, її батьки – за потурання доньчиним примхам, Секлета – за бажання будь-якою ціною видати доньку за першого зустрічного (аби гроші). А глянути глибше – і позитивні Степан з Галею виглядають не так живими людьми, як рушіями сюжету, і співчуваєш тій же Проні, яка розтанула від чоловічої уваги і отримала неабиякий удар долі, і у її батьках бачиш таких собі старосвітських поміщиків («Як ми бралися, то гули, як голубочки, і до смерті будемо густи: гулю-гулю, моя старесенька!») та щиру любов до єдиної дитини. Навіть яскраво виражений негативний тип Голохвостов – джигун і пройдисвіт, брехун і дурисвіт, від якого і Галям, і Пронькам краще триматися якнайдалі, виглядає майже привабливо у своєму натхненному авантюризмі.

…Народну любов «Зайці» завоювали куди раніше офіційного визнання: саме вона змусила кінематографічне керівництво переозвучити фільм російською і випустити у всесоюзний прокат. Аж до 2013 україномовна версія вважалася втраченою, доки її не знайшли у фондах Маріуполя. І як сумно звучить слово «пізно»: режисер, оператор, і головний герой отримали Державну премію України аж у 1999 році (посмертно). Але ж, незважаючи ні на що, невдале одруження цирульніка, який погнався за двома зайцями, вписане в історію вітчизняного кіно та вдячну пам'ять глядачів «золотими церковнослов'янскими буквами». І хто після цього звинуватить його у банкрутстві?

КАЗКИ ДЛЯ ДІТЕЙ І ДОРОСЛИХ

(до 185-річчя казок Г.-Х. Андерсена «Дикі лебеді», «Стійкий олов'яний солдатик», «Ромашка»)

Дитинство без його казок важко уявити.

Проте він вважав себе ким завгодно – поетом, драматургом, мандрівником, невдахою, гидким каченям – але не дитячим письменником.

У крайньому разі погоджувався: ну добре, пишу казки для дітей…

Додаючи про себе: «… а в першу чергу – для дорослих».

1. Ще в дитинстві Андерсен любив переповідати знайомі казки так, ніби перефарбовував їх яскравими фарбами. Те ж саме робив зі своїми першими історіями. Сюжет про кмітливого солдата перетворився у «Кресало», про бідного та багатого селянина – у «Великого Клауса та Малого Клауса», а тонкошкіра дівчина королівської крові – у «Принцесу на горошині». «Дикі лебеді» стали одним із останніх переспівів казки про злу мачуху, зачарованих птахами принців та їхню сестру. Неважко встановити джерело (данську народну казку «11 лебедів»), знайти відповідні сюжети у фольклорі європейських країн, ознайомитися із попередниками (наприклад, казка

«Сім воронів» братів Грімм), простягнути незримі ниточки до «Дюймовочки» і «Русалоньки», до «Снігової королеви» та «Гидкого каченяти», а ще легше – подивитися, як розквітнула під геніальним пером великого казкаря справжня філософсько-лірична поема про віру, надію та любов…

Три християнські чесноти – немов той зелений листочок із дірочкою, крізь який мала Еліза дивилася на сонце, сумуючи за втраченими братами і слухаючи, як стара селянка читає Псалтир…

Це світло і тепло назавжди залишаться з нею. І тоді, коли вона зростає у бідній селянській родині, і тоді, коли злі чари мачухи будуть безсилі перед її невинністю і чистотою, і тоді, коли буде шукати братів, і коли вони понесуть її на крилах над бурхливим морем… Із молитвою вона буде плести сорочки із кропиви, із молитвою терпітиме біль і німоту, піде на кладовище, прямуватиме до місця страти… Молитва не полишає її навіть уві сні… «Дикі лебеді» – одна з тих казок Андерсена, де він і прямо, і опосередковано говорить про Бога. (У радянські часи такі рядки, а то й цілі абзаци старанно викреслювалися). Еліза бачить уві сні Господа та Його янголів, як і патріарх Іаков із Книги Буття, брати і сестра для зміцнення мужності співають псалом на скелі серед бурхливого моря, золота корона, яку одягає на Елізу архієпископ так, що їй стає боляче – натяк на терновий вінець Ісуса Христа (а натовп, який примушує спалити німу красуню – що це, як не «Розіпни Його, розіпни!»). Та й саме ім'я головної героїні означає «віддана Богові», а одинадцять її братів – це кількість найближчих учнів Христа після зради Іуди. Такі натяки щедро розсипані сторінками казки, але справа навіть не у них…

Бог є любов, а «Дикі лебеді» – це історія всепереможної любові. Вона не минає протягом довгих років і дозволяє впізнати одне одного навіть після довгої розлуки. Заради неї брати переносять Елізу через море, а вона приймає себе на фізичний і душевний біль, німоту і жах, терпить наклепи і підозру. Вона у зворушливих стосунках сестри та молодшого брата, коли сльози співчуття лікують пекучі пухирі. Традиційна любовна історія із типовим весільним хеппі-ендом – теж одна зі складових казки. Але ж для Елізи вона не так щастя, як чергове випробування. А король, який майже силою забрав із печери німу красуню, коливається між егоїзмом («забираю тебе») та щирою турботою («ось тут ти можеш займатися своєю роботою»), між довірою (не слухає намов архієпископа) та нерозумінням (що потрібно цій дівчині на кладовищі, невже вона справді відьма?)… Що ж поробиш, людина слабка… Але все-таки на дровах для вогнища розквітають троянди, лебеді знову стають принцами, дзвони славлять королеву – і не покараний ніхто із ворогів: ні мачуха-відьма, ні король, який відмовився від дітей, ні намовник архієпископ…

Хіба що лебедине крило, яке залишилося замість руки у найменшого брата, додає сумну нотку у вистражданий і щасливий кінець.

Ні в історії олов'яного солдатика, ні в казці про ромашку такого фіналу вже не буде.

2. Згадаймо власне дитинство і зізнаємося: усі ми вірили, що іграшки живі… І рідко яка дитина не мріяла хоча б одним оком подивитися на те, як «іграшки почали гратися в «гості» і в війну, а потім влаштували бал. Олов'яні солдатики заметушились у своїй коробці, бо їм теж хотілося взяти участь в іграх, а грифель пішов витанцьовувати на дошці».

Малий Ганс Христіан навряд чи бавився олов'яними солдатиками – така іграшка була надто дорогою для сина шевця. Але ж вдома був не іграшковий, а справжній солдатик – його батько. Він воював проти Наполеона з єдиною метою – заробити грошей для родини. Воював хоробро. Чи розповідав згодом синові про війну, – невідомо. Казки розповідав і біблійні історії – про це Андерсен не раз згадував… А ще існує легенда, що іграшкового солдатика з однією ногою йому, вже знаменитому письменнику, подарував незнайомий хлопчик як вдячність за казки та історії. Подарував ще одну казку… Сумну і дещо дивну.

Адже її головний герой – це не тільки звичайна іграшка, це іграшка у руках долі. Роль сліпої фортуни віддана злому тролю із табакерки. Для дітей такого пояснення вистачає. Для дорослих – збіг нещасливих обставин: олова на ногу не вистачило, у вікно випав, як не втонув у струмку, так потрапив у рибу, повернувся додому – собі ж на біду. «Раптом один з хлопчиків схопив солдатика і, ні з того ні з сього, кинув його просто в

палаючу піч». Оце й правда: як не дав Бог талану змалку, то й не буде до останку…

«Але і на своїй одній нозі він стояв рівно і твердо, як решта на своїх двох».

Насправді ж солдатик стоїть на двох ногах. Це – Любов і Честь. Любов мовчазна і віддана, любов-мрія, коли страшно і наблизитися до свого ідеалу, і тільки й можна, що не відводити від неї очей до останньої миті і думати про неї кожну хвилину. Солдатська честь (хай навіть ти іграшка) – не галасувати навіть заради порятунку (мундир не дозволяє!), не злякатися нахабного щура, сміливо дивитися в очі смерті і стискати рушницю навіть тоді, коли знаходишся у риб'ячому шлунку або у палаючій печі…

«Він дивився на маленьку балерину, вона на нього, і він відчув, що тане, але все ще стояв непохитно з рушницею на плечі… Протяг підхопив балерину, і вона, як метелик, пурхнула в пічку, просто до олов'яного солдатика, запалала яскравим полум'ям – і її не стало». Гине щасливим – знаючи, що його теж люблять…

Фінал казки не міг бути іншим, адже доля Ганса Андерсена-старшого склалася майже так, як і стійкого олов'яного солдатика… Справжній солдатик Батько повернувся з війни, залишивши на ній власне здоров'я – повернувся, щоб попрощатися з дружиною і сином. Гансові-молодшому не було ще і чотирнадцяти років, коли мати накрила труну з тілом батька чорною хустиною. І він усвідомив, що його дитинство закінчилося…

«А олов'яний солдатик розтанув у грудочку, і коли робітниця другого дня вигрібала золу, вона знайшла у пічці маленьке олов'яне серце. Від балерини залишилася тільки блискітка, але й та почорніла, як вугілля».

Недарма вислів «стійкий олов'яний солдатик» став афоризмом. Він про маленьких, але непохитних.

3. «Ось тільки послухай! За містом, коло шляху, стояла дача… Коло самісінького паркану, біля рівчака, у м'якій зеленій траві росла маленька ромашка».

Героями казок Андерсена могли стати не тільки будь-хто, але будь-що: він зміг оживити і штопальну голку, і тінь, і п'ять горошин з одного стручка… Що вже казати про квіти! Творив казки, як вже було сказано, і для дітей, і для дорослих, і ще невідомо, для кого більше. Діти помилуються картиною прекрасного літнього дня, порадіють і посумують разом із ромашкою і жайворонком, і самостійно зроблять правильний висновок: не слід ловити пташок та залишати їх напризволяще у клітці, як не слід і бездумно рвати квіти.

А дорослі – аж до холоду під серцем – відчують жорстокий реалізм. Бо для них сумна історія нещасної квітки перетвориться на притчу про те, що може статися із люблячим серцем.

«Ромашка» – історія саме такого серця, чистого і беззахисного, відкритого усьому світові у безмежній доброті і щирості… «Блаженні чисті серцем, бо вони побачать Бога» (Мтф, 5:8). Ніким не помітна квітка вчиться у сонця пізнавати Божу благодать, милується без найменшої заздрості гордими квітами у садку, радіє цілком природнім речам («…я бачу і чую,— думала вона,— сонце світить мені, вітрець цілує. О, мені дано багато хорошого!»), насолоджується піснею жайворонка, шкодує тюльпани, які потрапляють під ніж дівчини… Ось воно – чисте серце! Але щасливі хвилини у раю швидко минають – в клітці опиняються спершу птах, згодом – із шматком землі і ромашка, яка так хоче втішити його у неволі, що навіть не згортає пелюстки на ніч… І вмираючий від спраги жайворонок не чіпатиме її жодної пелюстки…

Страшний кінець – смерть пташки від спраги, загибель квітки від холодної байдужості…«Дернину разом з ромашкою викинули на запорошений шлях. Ніхто й не подумав про квітку, яка найбільше від усіх любила бідну пташку і так хотіла її втішити». Таке враження, що зім'яли і викинули саму любов…

…Історії диких лебедів, іграшкового солдатика і ромашки були надруковані у збірнику «Казки, які розповідають дітям» у 1838 році. Можна обуритися – оце такі казки для дітей? Чому вони навчать їх? Жодного позитивного сценарію! Щастя (і то не повне) здобувається тільки після того, як руки вщент попечені кропивою (та й на душі не один опік залишився). Нагородою за мужність і вірність стає не що інше, як палаюча піч? Яка б не була чудова пісня, як би не радів життю, а в результаті – страждання і смерть?

Ми живемо зараз так, що взагалі від страждань треба триматися якомога далі, а про смерть краще й не згадувати, а робити вигляд, що житимеш вічно. (Хоча трагічні події останніх років нещадно доводять протилежне). Існує і така тенденція – відгороджувати дітей від казок, які погано закінчуються. Або просто шкода дитину, яка може плакати над вигаданими героями, або боїмося, що виховаємо із дитини жертву замість лідера.

Що ж, якщо є бажання врятувати дитину від болю та труднощів – можна взагалі прибрати Андерсена з книжкової полиці. Але від самого життя, де трапляються біль і втрати, заховатися буде куди важче… Майже нереально. І щоб залишитися Людиною, потрібна сила духу…Така ж сама, як у Елізи, олов'яного солдатика або непримітної квітки.

Юлія ЯРОВА

методист І категорії
відділу науково-методичної роботи
і бібліотечного маркетингу
Національної бібліотеки України
для дітей

ОБІЙМИ ДЛЯ «ЗАЛІЗНИХ» ЛЮДЕЙ

У книгах є безліч відповідей на усі дитячі запитання. Зараз більшість із них пов'язані з війною, тож є запит на історії, які сповнюють надії на повернення і надихають докладати більше зусиль для цього. Відповіді на деякі з них можна прочитати у ще одній «книзі повітряних тривог». Вона вийшла взимку 2022-2023 рр., вже є у списку «Найкращих українських книг 2022 р. (за версією PEN)». Була прочитана у різдвяних ретропотягах та розмальована десятками дітей, які повертались зі своєї найдовшої мандрівки.

Подібно до дівчинки Єви, яка з мамою – ось тут, на обкладинці – виглядає свого тата із синього вагона, усміхаючись крізь сльози. Власне, у цьому і призначення книги: дарувати дітям надію, заспокоювати і усміхатися крізь сльози. Це ще одне видання з ефектом книготерапії – «Залізницею додому» Мар'яни Савки (Львів: Видавництво Старого Лева, 2022).

Врятувати Єву

Другокласниця Єва не хоче їхати у Краків. Вона любить своє життя у Гореничах під Києвом із татком, мамою, кішкою Пумою та мавпеням Потапом. Та одного дня «у небі над Гореничами загуділи російські вертольоти, а потім залунали вибухи». Тато Єви працює у київській лікарні і рятує військових. Він не зміг повернутися того дня додому, тож Єва з мамою ночують у холодному підвалі, а наступного ранку вирушають на залізничний вокзал, щоб потяг забрав їх у найдовшу подорож. Без квитків, бо це евакуаційний потяг.

Лейтмотивом книги є евакуація дітей. Наболіла тема для українців: тисячі дітей 2022 року виїхали з України через масовані обстріли чи евакуювалися з територій, які окупували російські війська, були насильно депортовані на територію росії чи виїхали з Херсонщини після підриву окупантами Каховської ГЕС...

Загалом сюжет книги звертається до кожної дитини, якій довелося переміститися у більш безпечне середовище: так, іноді буває важко діяти, але це необхідно, бо правильні кроки рятують. Щоб через ці правильні кроки ти міг допомогти там, де ти є, міг жити далі і бути корисним, чим можеш. Навіть якщо тобі тільки 10 років і ти малюєш ультразвуковий щит, який захищатиме Україну від російських атак. І продовжуєш вчитися у школі з дітьми, мову яких ледь розумієш, та все ж знаходиш щось спільне. І приймаєш допомогу від волонтерів, і допомагаєш сам… Адже поруч завжди є ті, кому потрібна допомога, і ті, хто допоможе.

Ім'я Єва з івриту дослівно перекладається як «та, що дає життя». Ця книга про дівчинку Єву покликана підтримати родини залізничників, наших «залізних» людей, які загинули або постраждали внаслідок війни. Так, кожні 10 гривень із купленого примірника надійдуть у фонд проєкту #ЗалізнаРодина. А спеціальні примірники у м'якій обкладинці діти можуть отримати в подарунок від залізничників, мандруючи потягом.

Обійняти провідника

Ще одна тема книги – здатність помічати тих, хто поруч, хто допомагає і рятує. Адже вдячність робить ближчими, перетворює незнайомців на друзів. У цій історії, окрім наших захисників і захисниць на фронті та лікарів (як Євин тато), такими друзями є стюарди у потягах.

Завжди усміхнений вусатий провідник бере Єву на руки, коли потяг от-от має вирушити подалі від лихосилля. Він опиняється поруч, коли діти прокинулися від незручного сну: і підбадьорить, і чай принесе, і знайде найсмачніше печиво у моменти нестерпного голоду. Нам невідоме його ім'я, але відома місія – бути «залізним» та оберігати, зокрема життя дітей… і тварин. Адже, за даними Укрзалізниці, із початком повномасштабного вторгнення понад мільйон дітей з України скористалися евакуаційними залізничними рейсами і понад 120 тисяч тварин було врятовано. Евакуаційні рейси з регіонів, наближених до зони бойових дій,

здійснюються і досі. А поруч із ними – вони: вусаті і безвусі провідники, та провідниці. Іноді ними стають тварини. Як Ніколь – собачка-провідниця одного із синіх вагонів, яка має свою сторінку в інстаграмі. Або іграшки. Як мавпеня Потап, який став символом рейсу вусатого провідника, підбадьорював і обіймав його, допомагав готувати чай і розносити дітям.

Книготерапія в дорозі

Важливою функцією книг для дітей про війну є, як це не парадоксально, підтримка і психотерапія. «Залізницею додому» – не виняток. Намалювати подорож, мрію, розмалювати воїнів, знайти півника із Бородянки – усе це теж можна зробити у книзі на спеціальних сторінках. Це спроба дати голос кожній дитині, можливість стати співавтором книги і висловити свої емоції. У цьому і полягає терапевтичний ефект книги. Також на сторінках є поради дітям, які повертаються в Україну, розроблені спільно із психологом та авторкою книг про дитячу психологію Світланою Ройз. Зокрема, в оповідь органічно вплетено поради та алгоритми дій у разі повітряної тривоги, виявлення небезпечних знахідок, переживання тривожності і піклування про себе.

Психолог зазначає: «Це розповідь дівчинки про евакуацію та повернення додому, в якій багато дітей впізнають себе». І в цьому теж є елемент підтримки: книга промовляє до читача «ти не сам – ось Єва, Денис і Петро, які повертаються додому з подорожі. Краків став для них домом на певний час, для тебе теж нове місце є домом, та це тимчасово, і ти теж скоро повернешся».

Особиста історія кожного

«Ця книжка – знак уваги до дітей нашої країни, яким довелося вирушати з власного дому в пошуках безпеки, і для тих, що повертаються, хоча говорити про безпеку ще зарано, – коментує Мар'яна Савка, авторка книги, письменниця, головний редактор «Видавництва Старого Лева». – Вся Україна – це наш дім. «Залізницею додому» має розважити дитину, стати для неї другом, зробити дорогу веселішою і теплішою…»

Невеличка книга (усього 32 сторінки) – спільний проєкт Укрзалізниці та «Видавництва Старого Лева» задля підтримки маленьких українців, які були вимушені залишити свої домівки.

Авторка додає: «Оповідь сплетена з різних приватних історій людей, що зустрілися мені протягом війни. Серед цих людей – керівник Укрзалізниці Олександр Камишин, сини якого дуже хотіли, щоб у дітей, які повертатимуться додому, була своя книжка, яка б їх підбадьорювала. Це історія про дівчинку та її іграшкове мавпеня, а насправді – про те, що нас підтримує в темні часи».

«Діти – це дуже важливі пасажири», – зазначив тодішній очільник залізничної компанії-перевізника Олександр Камишин під час презентації книги у Львові. Зокрема його сини – Андрій та Аркадій – вигадали спосіб краудфандингу, завдяки якому вдалося зібрати 1000 доларів США на видання безкоштовних примірників книги. Перебуваючи в евакуації за кордоном, хлопці почали плести символічні браслети із синьо-жовтих стрічок. До виробництва і логістики продажів вони залучили бабусю й маму.

Олександр Камишин додав: «З початку війни ми евакуювали понад мільйон дітей. Тепер, коли ми бачимо, як багато з них повертаються додому, ми зрозуміли, що їм потрібна підтримка. Бо хоча це і рідний дім, але тут ще не зовсім безпечно. Так і виникла ідея цієї книжки. Завдяки Мар'яні ця ідея втілилася у книгу «Залізницею додому». Для мене особисто важливо, що перший тираж цієї книги, який вже роздається дітям у наших поїздах, було частково оплачено моїми синами».

Історія про евакуаційні рейси була близькою і для ілюстраторки Марти Кошулінської: родина художниці працює на львівській залізниці. Вона навіть консультувалася з мамою щодо сучасного вигляду форми провідників Укрзалізниці. Її малюнки напрочуд чуттєві: сльози, подряпини, силуети у темних вагонах, впізнавані обриси відомих вокзальних споруд… А ще – пророча ілюстрація із херсонськими кавунами: книга пішла в друк у жовтні 2022, Херсон звільнили 11 листопада. Ну хіба може щось завадити перемогти таким людям?!

Книжкові новинки Національної бібліотеки України для дітей

Кращі видання українських видавництв, які отримала бібліотека у третьому кварталі 2023 року

Список підготували:
Наталія ЗАГОРУЙКО – завідувач відділу формування та зберігання документних ресурсів НБУ для дітей, заслужений працівник культури України
Валентина КРАСНОЖОН – завідувач відділу довідково-інформаційного обслуговування НБУ для дітей

Дошкільнятам та дітям молодшого шкільного віку

1. Артеменко М. Вусата історія : для читання дорослими дітям / М. Артеменко ; мал. О. Ребделло. — Харків : Ранок, 2023. — 66 с. : іл. *Казкова повість про дитинство, дружбу і помічників, які трапляються в житті кожного.*

2. Баркер К. Гав'яз Пеппер – пес привид. [Кн. 1] : Друзі назавжди / К. Баркер ; іл. Р. Коллінз. — Харків : Жорж, 2021. — 271 с. : іл. — (Гав'яз Пеппер – пес привид) (Художня література). Чудово ілюстровані історії про пригоди кумедного й вигадливого песика-привида.

3. Брайт П. Різдво Борсука Буркотуна : для читання дорослими дітям / П. Брайт ; іл. Д. Чепмена. — Дніпро : Абрикос, 2022. — [25] с. : іл. *Чудово ілюстрована різдвяна казка.*

4. Венгринюк Х. Чорниці для Анді : екоказка / Х. Венгринюк ; мал. Надьожна. — Чернівці : Чорні вівці : Книги – XXI, 2022. — 47 с. : іл. *Хоробрий і рішучий зайчик Анді з командою веселих та ідейних друзів проходять непростий шлях боротьби за чисте небо без смогу й диму, за водойми без бруду і пластику, за справжні фрукти й овочі без консервантів та хімії і багато іншого.*

5. Весняні віршики / упоряд. Н. Малетич ; обкл. Н. Олійник. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2023. — [54] с. : іл. *Збірка віршів про весну Г. Кирпи, Г. Малик,, Г. Фальковича та інших відомих українських авторів.*

6. Гаґеруп Г. Супердетектив Тім і команда : повість. [Кн.] 2 : Великодня таємниця / Г. Гагеруп, К. Гагеруп ; іл. Е. К. Окстад ; з норв. пер. Г. Кирпа. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2023. — 107 с. : іл. *Друга книжка про хороброго і здібного хлопчика, який вміє розкривати таємниці.*

7. Гулей-Заглинська М. Історії для літування / М. Гулей-Заглинська ; худож. Л. Стецькович. — Харків : Vivat, 2023. — 63 с. : іл. — (Мрійники). *Затишна книжечка казкових історій від мудрого дідуся навчить дітей бути уважними і допитливими.*

8. Гутен І. Оле і Уле : купка смачненького невідомого чого : оповідання для дітей... / І. Гутен ; худож. Л. Барді. — Чернівці : Парасоля : Т. В. Наконечна, 2023. — 35 с. : іл. Продовження милих історій про педантичного бухгалтера та совенятка.

9. Дал Р. Відьми / R. Dahl ; пер. з фр. Г. Кирієнко ; графіч. адапт. П. Бажьо. — Харків : Жорж, 2021. — 303 с. : іл. — (Час із книгою). *Перша графічна адаптація одного із найпопулярніших творів Роальда Дала від володарки найп*рестижнішої в галузі коміксів премії Айснера.

10. Єгорушкіна К. Наш підліжковий космос : для читання дорослими дітям / К. Єгорушкіна ; іл. П. Угарової. — Харків : Vivat, 2023. —- 79 с. : іл. *Кумедні і, водночас, зворушливі, історії дітей із звичайної родини, де панує любов і злагода, написана авторкою перед повномасштабною війною.*

11. Казаліс А. Чарівні сни / А. Казаліс ; худож. Т. Вульф ; пер. з італ. Н. Мірошник. — Харків : Vivat, 2023. — 46 с. : іл. *Казкові оповіді від відомої італійської авторки та редакторки дитячих книжок і улюбленого дітлахами всього світу італійського художника та письменника Тоні Вульфа.*

12. Кирпа Г. Муся і Різдво / Г. Кирпа ; намал. Г. Олійко. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2022. — 39 с. : іл. *Продовження зворушливих історій про дружбу одинокої бабусі та киці.*

13. Кокотюха А. Великий гармидер у будинку «Вау!» / А. Кокотюха ; іл. В. Печеник. — Харків : Vivat, 2023. — 111 с. : іл. — (Дім історій).

14. Кокотюха А. Горобці проти Опудала : захмарний детектив / А. Кокотюха. ; іл. та обкл. П. Ромашевської. — Харків : Ранок, 2023. — 48 с. : іл. — (Сторінка за сторінкою). *Казкові пригодницькі історії.*

15. Лукащук Х. Казка про Світло / Х. Лукащук ; іл. авт. — Харків : Жорж, 2022. — [31] с. : іл. — (Ху-

дожня література). *Зворушлива розповідь про нинішню війну в Україні, що дає можливість пройти цим шляхом і знайти важливі відповіді для себе та своїх дітей. Дороговказами у цій подорожі будуть глибинні образи-символи, джерела потужного Світла, що несуть у собі українська історія, культура й мова.*

16. Лучані Б. Історії старого дерева. Т. 2 : Разом ми сім'я : комікс / Б. Лучані ; пер. з фр. А. Поритка ; мал. Е. Тарле. — Львів : Ірбіс Комікси, 2022. — 64 с. : іл. — (Життя в кольорах).

17. Лучані Б. Історії старого дерева. Т. 3 : Як важливо бути собою : комікс / Б. Лучані ; пер. з фр. А. Поритка ; іл. Е. Тарле. — Львів : Ірбіс Комікси, 2023. — 64 с. : іл. — (Життя в кольорах). *Комікси про розуміння важливих принципів людяності, дружби та поваги один до одного.*

18. МакДоналд М. Джуді Муді: книжкова вікторина : повість. [Кн.] 15 / М. МакДоналд ; іл. П. Рейнолдса ; з англ. пер. Н. Ясіновська. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2023. — 175 с. : іл. *Продовження історій про кумедну дівчину з невгамовним характером і відмінною фантазією.*

19. Мацко І. Песик, який рахував хмаринки : казкотерапевт. історії... : збірник / І. Мацко ; іл. І. Цінцадзе. — Чернівці : Парасоля, 2023. — 47 с. : іл. *Збірка терапевтичних казок, які допоможуть відчути переживання домашніх улюбленців, коли ми не дбаємо про них чи навіть кидаємо.*

20. Мєлех А. Емі і Таємний Клуб Супердівчат : повість. [Кн.] 8 : Лист у пляшці / А. Мєлех ; намал. М. Бабінська ; пер. з пол. Дз. Матіяш. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2023. — 167 с. : іл. *Нова книжка з серії польської письменниці про допитливу шестилітку, яка обожнює таємниці та пригоди.*

21. Мозер Е. Моя хатка на дереві : історії з-над і з-під землі / Е. Мозер ; пер. з нім. Н. Ваховська. — Чернівці : Книги - XXI : Чорні вівці, 2022. — 45 с. : іл.

22. Мозер Е. Деревна мишка Біллі : прогулянки хороброго мишеняти / Е. Мозер. ; пер. з нім. Н. Ваховська. — Чернівці : Чорні вівці : Книги — XXI, 2022. — 61 с. : іл. *Захопливі історії в малюнках відомого дитячого австрійського письменника та ілюстратора про допитливу, веселу та милу мишку, які вже завоювали серця дітей з усього світу.*

23. Пінчук О. Особлива традиція : оповідання для дітей... / О. Пінчук ; худож. М. Рудюк. — Чернівці : Парасоля : Т. В. Наконечна, 2023. — [25] с. : іл. *Книжка знайомить з традиціями святкування дня Матері і різних країнах.*

24. Подоляк О. Нарвали не плачуть / О. Подоляк ; намал. О. Шатохін. — Київ : Крокус, 2023. — [39] с. : іл. *Видання вміщує казкову історію про маленького нарвала – рідкісного виду ссавців, схожого на китів, а також пізнавальну частину про морських та океанічних мешканців.*

25. Правда М. Бабуся та рак / М. Правда. ; іл. А. Сурган. — Чернівці : Чорні вівці : Книги — XXI, 2023. — [31] с. : іл. *Світла пригодницька розповідь із щасливим кінцем з неймовірними ілюстраціями.*

26. Роберрехт Т. Велика, як слон, брехня : для читання дорослими дітям / Т. Роберрехт ; іл. Е. Менс ; пер. з фр. мови Г. Шиліної. — Дніпро : Абрикос, 2022. — [25] с. : іл. *Повчальна казка в малюнках для сімейного читання про те, як важливо в житті говорити правду.*

27. Савка І. Киця Миця, мандрівниця / І. Савка ; намал. Х. Валько. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2022. — 47 с. : іл. *Збірка цікавих повчальних казок про лісову Школу Добра.*

28. Слава О. Мудрик і друзі / О. Слава, О. Тимків ; іл. Л. Онацька. — Ужгород : РІК-У, 2023. — 59 с. : іл. *Казково-пригодницькі оповідання про веселого та розумного хлопчика Мудрика і його друзів.*

29. Солтис-Доан В. Кіт, який любив апельсини та інші казкові терапевтичні історії / В. Солтис-Доан. — Тернопіль : Мандрівець, 2020. — 47 с. : іл. — (Долаємо це разом!). Збірка терапевтичних казок, що залишають простір дітям для власних роздумів і висновків. Мета кожної казки, яка висвітлює певну тему – навчити дитину правильно чинити в тій чи іншій ситуації, застерегти від небезпеки, показати різні варіанти дій.

30. Стілтон Д. Тисяча чудес. Відкриваємо Італію /Е. Дамі ; на основі ориг. ідеї Е. Дамі ; пер. з італ. А. Поритко ; обкл. А. Мускілло ; іл. та суперобкл. І. Бігарелла. — Львів : Ірбіс Комікси, 2022. — 224 с. : іл. — (Життя в кольорах). *Книжка в ігровій формі познайомить з визначними місцями і пам'ятками Італії та їх історією.*

31. Стілтон Д. Перший самурай / Е. Дамі ; пер. з італ. А. Поритко. — Львів : Ірбіс Комікси, 2022. — 48 с. : іл. — (Життя в кольорах).

32. Стілтон Д. Репортер. Операція «Шуфонфон» / Е. Дамі ; пер. з англ. А. Поритко ; іл. А. Мушілло. — Львів : Ірбіс Комікси, 2022. — 48 с. : іл. — (Життя в кольорах). *Всесвітньовідома серія пригодницьких гумористичних казок у коміксах.*

33. Ткачук Г. Блакитний записник / Г. Ткачук; іл. М. Глушко. — Харків : Vivat, 2023. — 95 с. : іл. — (Мрійники). *Нотатки дівчинки про вимушений переїзд у Польщу, нову школу, дружбу та любов до усього рідного.*

34. Фалькович Г. Руді і Чумацький шлях : вірші / Г. Фалькович ; іл. І. Потапенко. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2023. — [71] с. : іл. *Поетична збірка знайомить із симпатичним джек-рассел-тер'єром, який разом із родиною автора опинився в Коломиї та по-собачому переживає війну і мріє про перемогу та мир.*

35. Флетчер Т. Граяя загрози / Т. Флетчер ; іл. Ш. Девріса ; пер. з англ. В. Морозов. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2022. — 457 с. : іл. *Нова захоплива пригодницька повість від Тома Флетчера — британського автора відомих бестселерів «Різдвозавр», «Різдвозавр та Зимова Відьма», «Різдвозавр та список Нечемнюхів».*

36. Фоґл Б. Пан Пес і їжачок із колючок / Б. Фогл, С. Коул ; худож. Н. Іліч ; пер. з англ. М. Кракан. — Харків : Vivat, 2023. — 127 с. : іл. *Нові екоісторії про Пана Пса, який тепер займається порятунком їжаків.*

37. Шеперд Е. Хлопчик, який літав з драконами : повість / Е. Шеперд ; іл. С. Оґілві ; пер. з англ. О. Ренн. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2023. — 259 с. : іл. *Дивовижні пригоди Томаса з драконами, яких він виростив на драконово-фруктовому дереві.*

Дітям середнього та старшого шкільного віку

1. Бакаларіо П. Сьогодні це вже вчора? : кн., яка пояснює все про історію / П. Бакаларіо, Ф. Тадья, Б. Майда ; іл. М. Мар'яні ; пер. С. Севастьянова. — Харків : Ранок, 2023. — 143 с. : іл. — (15 запитань). *Науково-популярне видання одного з найпопулярніших дитячих письменників Італії, де у відповідях на 15 запитань пояснюються надзвичайні, складні та заплутані історичні події.*

2. Белл Д. Легендаріум : роман /Д. Белл ; пер. з англ. В. Морозова ; обкл. П. Доннелі. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2023. — 351 с. — (Зіграй у гру – зустрінь легенду!). Продовження захопливої пригодницької повісті «Дивовтеча», сповненої загадок та легендарних пригод.

3. Вертола С. Юна. Війна : підлітк. повість / С. Вертола ; худож. оформ. А Ярощук. — Чернівці : Чорні вівці : Книги – XXI, 2022. — 191 с. : іл. *Щемлива повість про підлітків з Іловайську, яких події 2014 року розділили по різні боки. Книжка увійшла у топ найкращих книжок 2022 року від PEN Ukraine серед видань для дітей і підлітків у номінації «Українська художня література».*

4. Ґіббонс Ф. Зоряний годинник. За горами / Ф. Гіббонс ; іл. К. Рідделла ; пер. І. Гоял. — Харків : Ранок, 2023. — 479 с. : іл. — (Світові бестселери українською). *Продовження захопливих, дотепних, фентезійних історій про реальність та оману, вміння відрізняти правду від ілюзій і сміливість розгледіти істину попри всі обмовки.*

5. Ґіффорд К. Від тебе тхне! : та й від усього теж! / К. Гіффорд ; іл. П. Ґемлена ; пер. з англ. А.-М. Котлярової. — Харків : Жорж, 2022. — 48 с. : іл. — (Час із книгою). У книжці зібрані найцікавіші факти про сморід і аромат та чи не найголовніше чуття людини – нюх.

6. Гіффорд К. Кольори історії : як кольори змінювали світ / К. Гіффорд ; іл. М.-Е. Пентра ; пер. Г. Яновської та Р. Трифонова. М Харків : Жорж, 2021. М 64 с. : іл. *Пізнавальне видання розповість про те, якими вигадливими способами у давнину добували фарби, як вони впливали на моду, мистецтво і світову економіку.*

7. Завалій Є. Місія «Порятунок»: дельфіни / Є. Завалій ; намал. М. Шевченко. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2023. — 59 с. : іл. *У виданні представлена зворушлива розповідь про дружбу хлопчика, який не розмовляє, з дельфінами та інформаційний блок цікавих фактів про дельфінів.*

8. Зелінський А. Семенові зорі : казка з добрими очима / А. Зелінський. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2023. — 487 с. *Алегорична казка, де кожен образ і персонаж – невипадковий, а кожна подія спонукає до глибоких філософських роздумів, важливих висновків, провокує задуматися над сенсом життя, цінністю мрій, відкриває нові горизонти розуміння світу та сприяє особистому зростанню.*

9. Клеверлі С. Таємниці Віолети Вейль : Історія з пророцтвом / С. Клеверлі ; пер. з англ. А. І. Цвіри. — Харків : Ранок, 2023. — 368 с. : іл. — (Таємниці Віолети Вейль). *Нові захопливі пригоди детектива Віолети, її надійного помічника Олівера та вірного хорта Кості.*

10. Корман Г. Нездатні / Г. Корман ; пер. з англ. Ю. В. Максимейко. — Харків : Vivat, 2023. — 254 с. — (Книжкова полиця підлітка). *Повість про підлітків, які навчаються у найслабшому класі невдах, аутсайдерів, до того ж, їх навчає найгірший вчитель та як вони змінюють один одного на краще.*

11. Кузнєцова Є. Одинадцять помідорів і один маленький : [повість] / Є. Кузнєцова ; іл. К. Яцушек. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2023. — 87 с. : іл. Літня, сонячна, з притаманним авторці гумором, повість про звичайних дітей, які рятують тітчині помідори від невдоволеного гнома.

12. Лазірко К. Біжи, доки світить сонце / К. Лазірко ; мал. й обкл. І. Шевело. — Чернівці : Чорні вівці : Книги - XXI, 2023. — 103 с. : іл. *Фентезійна повість, сповнена захопливих пригод у карпатських пралісах.*

13. Легендарій дивних міст / Н. Довгопол, Наталія О. [та ін.] ; упоряд. А. Сіліна ; дизайн обкл. Х. Ясеновської. — Харків : Ранок, 2023. — 335 с. — (Легендарій). *Збірка міських фентезі-переспівів відомих казок від восьми відомих українських авторок.*

14. Лінстедт С. Дикий Народ. [Кн. 1] / С. Лінстедт ; пер. з англ. М. Марченко. — Харків : Жорж, 2022. — 463 с. — (Художня література).

15. Лінстедт С. Дикий Народ. [Кн. 2] : Повстання / С. Лінстедт ; пер. з англ. М. Марченко. — Харків : Жорж, 2023. — 462 с. — (Художня література). *Магічна дилогія «Хроніки Зорелота» про перемогу свободи над жадобою.*

16. Марчіано Д. Вигнанець із планети Лоуток : Прибуття космічного пса / Д. Марчіано, Е. Ченовет ; іл. Р. Моммерца ; пер. з англ. О. Постранська. — Харків : Ранок, 2023. — 223 с. : іл. — (Когтій ; ч. 3).

17. Марчіано Д. Вигнанець із планети Лоуток : Ціль: Земля / Д. Марчіано, Е. Ченовет ; іл. Р. Моммерца ; пер. О. Постранська. — Харків : Ранок, 2023. — 219 с. : іл. — (Когтій ; ч. 4). *Серія пригодницьких книжок про незвичайного, неперевершеного кота, імператора-вигнанця з іншого куточку Всесвіту, який хоче завоювати Землю.*

18. Мензатюк З. Відчайдушні вершники : пригод. повість / З. Мензатюк ; обкл. Г. Олійко. — Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2023. — 221 с.

19. Михед О. Котик, півник, шафка / О. Михед ; іл. студії «Сері/граф». — Львів : Видавництво Старого Лева, 2022. — 69 с. : іл. *Казка про те, як котик, півник-куманець з васильківської майоліки та шафка, що стали символами незламності у зруйнованому обстрілами будинку у Бородянці, оберігають всесвіт однієї родини. Ця щемлива історія автора з малюнками Жені Полосіної здобула перемогу на VI Міжнародному конкурсі ілюстрованих книжок «NAMI CONCOURS 2023».*

20. Потапенко І. Підвальні хроніки : [зб. творів] / І. Потапенко ; [мал., передм. авт.]. — Харків : Ранок, 2023. — 83 с. : іл. — (ARTBOOK). *Сумні і, водночас, дотепні історії про життя одеської родини під виття сирен та гуркіт вибухів від відомої художниці Ірини Потапенко.*

21. Смаль Ю. П'ять колосків. Голодомор. Історії, як зникали українці / Ю. Смаль ; іл. Ю. Ганик. — Київ : Моя книжкова полиця, 2023. — 83 с. : іл. *Книжка правдиво і водночас бережно розповість дитині про Голодомор та репресії.*

22. Тейлор Т. Жахотінь : роман / Т. Тейлор ; іл. Т. Бута ; пер. з англ. М. Сахно. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2022. — 412 с. : іл. — (Легенди Морського Аду. кн. 3). Третя серіальна книжка з магічними фокусами та загадковими істотами із давніх легенд від британського дитячого письменника та ілюстратора.

23. Фаррант Н. Вісім принцес і чарівне дзеркало / Н. Фаррант ; іл. Л. Коррі ; пер. з англ. М. Косенко. — Харків : Жорж, 2021. — 223 с. : іл. — (Художня література). *Збірка оригінальних оповідей із сучасним переосмисленням традиційних тем. Книжка року за версією «The Guardian».*

ВИДАВНИЦТВО «ФОЛІО»

ЛІТО З АМАЗОНКАМИ
Надія Гуменюк

Коли на одній вулиці невеличкого села збираються аж четверо великих мрійників і фантазерів, то без цікавих пригод ну ніяк не обійтися. А ще як у цього села з такою запашною назвою Ожинка – дивовижні люди, героїчна історія, таємничі місця, старовинні пісні та легенди.

СОХАТИК І «ЗУБ ДРАКОНА»
Надія Гуменюк

Ох і цікавим же виявилося для Ромка Радунця це літо, проведене в селі у бабусі з дідусем! Допитливий, з козацьким характером, школяр не може залишатися осторонь від подій, що відбуваються навколо, на землі, яку він вважає рідною.

КОМПЛЕКТ КНИЖОК «ТАЄМНА СІМКА»
Інід Блайтон

Канікули — найкращий час, щоб займатися чимось захопливим з друзями. Тож сімка допитливих і вельми кмітливих дітлахів — брат і сестра Пітер і Дженет та їхні друзі Колін, Барбара, Пем, Джек і Джордж — заснували секретне товариство під назвою «Таємна сімка».

ВИДАВНИЦТВО

А·БА·БА·ГА·ЛА·МА·ГА

АННА ЯРОСЛАВНА: КИЇВСЬКА КНЯЗІВНА — КОРОЛЕВА ФРАНЦІЇ

Іван Малкович

Від автора:
Кілька років тому в резиденції Анни Ярославни у Санлісі під Парижем мене попросили створити дитячу книжку про королеву Анну — з гарними малюнками, і щоб це були мовби запитання-відповіді про життя Анни Ярославни, з усіма більш-менш відомими фактами й легендами.

ВІДЧАЙДУШНІ ВЕРШНИКИ

Зірка Мензатюк

Нова книжка відомої української письменниці Зірки Мензатюк «Відчайдушні вершники» — це продовження гостросюжетних повістей «Таємниця козацької шаблі», що увійшла до шкільної програми, та «Дике літо в Криму», за якою мають знімати фільм.

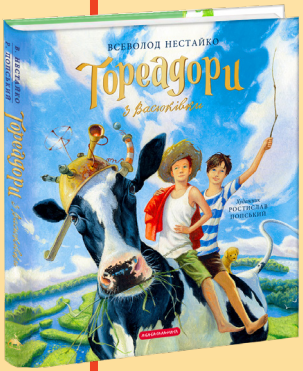

ТОРЕАДОРИ З ВАСЮКІВКИ. ВЕЛИКЕ ІЛЮСТРОВАНЕ ВИДАННЯ.

Всеволод Нестайко

«Тореадори з Васюківки» — перший український дитячий бестселер. Важко знайти в нашій літературі щось веселіше й читабельніше, ніж ця неперевершена книжка Всеволода Нестайка.

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК
Працюємо для розвитку та освіти дітей

ЛЕГЕНДАРІЙ ДИВНИХ МІСТ

«Легендарій дивних міст» - це збірка ретелінгів у стилі урбан фентезі від восьми відомих українських авторок.
Це казки, перетворені так, аби показати читачам сьогодення українських міст.

ПІДВАЛЬНІ ХРОНІКИ
Ірина Потапенко

Збірка творів відомої художниці Ірини Потапенко розпочалася з кількох малюнків і коротеньких текстів, що поступово перетворилися на справжній щоденник війни.
«Підвальні хроніки» — це дотепні, жартівливі й сумні, іронічні та мрійливі історії про життя родини з двох людей і п'ятьох хатніх тварин під виття сирен і гуркіт вибухів.

ЗАХМАРНИЙ ДЕТЕКТИВ. ГОРОБЦІ ПРОТИ ОПУДАЛА
Андрій Кокотюха

Нудні уроки старого горобця Дзьоба: як уберегтися від небезпеки, як не втрапити в пазурі кота… Не цікаво!
Хіба про це мріє юний хвацький горобчисько Куций?